fondată în 1895
bpt
serie nouă

lope de vega

steaua sevillei •

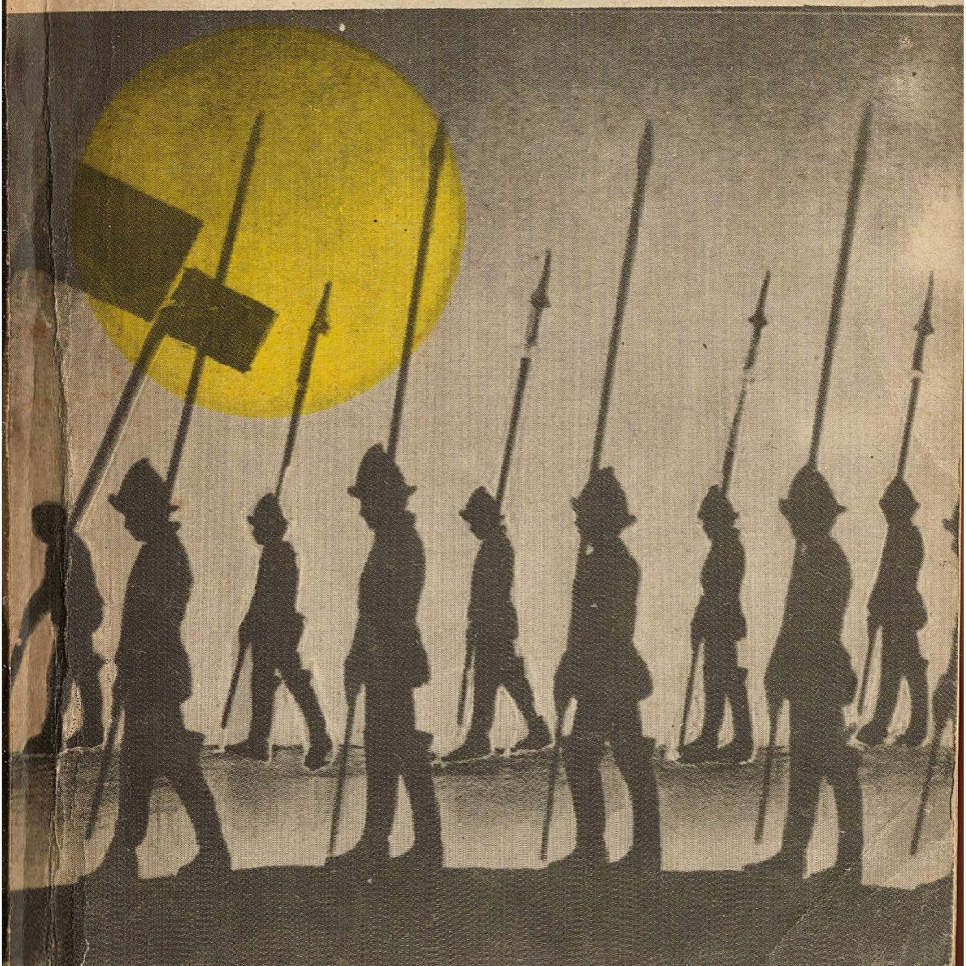

STEAUA SEVILLEI

PERSONAJELE

REGELE DON SANCHO CEL BRAV
DON ARÍAS
DON PEDRO DE GUZMÁN, mare *alcalde*
FARFÁN DE RIBERA, mare *alcalde*
DON GONZALO DE ULLOA
FERNÁN PÉREZ DE MEDINA
DON SANCHO ORTÍZ DE LAS ROELAS
BUSTO TAVERA
PEDRO DE CAUS, comandantul închisorii
ESTRELLA, sora lui Busto Tavera
TEODORA, NATILDE } slujitoare ale Estrellei
DON INIGO OSORIO
DON MANUEL
CLARINDO, slujitor al lui Don Sancho
SUITĂ
SLUJITORI, CÎNTĂREȚI, OAMENI DIN POPOR

Acțiunea se petrece la SEVILLA

ACTUL I

SCENA I

Salon la alcázar.

REGELE, Don ARÍAS, Don PEDRO de GUZMÁN, FARFÁN de RIBERA.

REGELE

Mulțumit sînt de primirea
în Sevilla ; rege sînt
pe-al Castiliei pămînt
și îmi simt de azi menirea,
cînd Sevilla-mi dă cinstirea
ce mi-o dă... De azi domnesc,
lucru-i limpede, firesc,
că-n Castilia nu-i rege
de Sevilla, după lege,
nu îl vrea pe tron regesc.
Deci, pentru cinstirea dată,
pentru fast și închinare,
mulțumit voi fi sub soare
numai dacă-i dau răsplată
după merit : curtea toată
în Sevilla am să-mi mut,

spre-a se ști dintru-nceput
că-n Castilia făloasă
domn voi fi, cu curte-aleasă,
cît mi-o sta Sevilla scut.

DON PEDRO

Talpa-ți sărutăm, mărite,
noi, alcalzii ei de vază,
cu recunoștință trează,
că-s onoruri osebite,
de mari demnitari primite,
drept care-ți jurăm credință
și ce-avem, cu prisosință,
e și-al tău — Sevilla doar
să-și păstreze, -n vechi hotar,
dreptul ei de cuviință —

REGELE

Mulțumit sînt, peste fire...
. . . . . .[1]

DON PEDRO

Sărutăm regeasca mînă,
milostivă și stăpînă!

REGELE

Prin a voastră dăruire,
fericit sînt, se-nțelege,
căci voi da regească lege
Gibraltarului, cel care
doarme-ntre coloane-n mare,
întru faima mea de rege.

[1] Lipsesc versuri în original.

FARFÁN

Şi înalţii dregători,
precum toţi cei din cetate,
gata fi-vor a se bate,
dîndu-şi viaţa, că-s datori,
pentru tron.

DON ARÍAS

Da, da, señor ;
regele-adevărul simte
că-l vărsaraţi în cuvinte.
Mulţumit e de-amîndoi.
Deci, cu bine.

REGELE

Cred în voi,
şi încrederea nu minte.

(Alcalzii ies din scenă.)

SCENA II

REGELE, DON ARÍAS

DON ARÍAS

Doamne, ce părere ai
de Sevilla ?

REGELE

Se-nţelege,
bună... M-am simţit azi rege.

DON ARÍAS

Mult aici de va să stai,
cu păreri te vei alege
şi mai bune.

REGELE

Cred că dacă
în cetate-așa frumoasă
sta-voi mult timp, ca acasă,
și mai mult va fi să-mi placă.
Cine-n bogății s-o-ntreacă ?

DON ARÍAS

Măreții, podoabe, gust,
ce pe străzile-i se-nșiră,
încît ochiul le admiră,
nu cred c-a văzut August.

REGELE

Da, pe placul meu august
frumusețile ei sînt.
Despre drésuri femeiești
și podoabe nu-mi vorbești ?
Între-atîția sori tot stînd,
nu te-ai ars ?

DON ARÍAS

Un înger blînd
era doña Leonor
de Ribera... Fața-i dalbă
soare e — cu raze-n salbă,
ce-n april nasc flori de dor.

REGELE

Soare-ar fi, de n-ar fi albă,
căci de-s razele de nea,
să le lauzi e firesc,
cînd nu ard, ci te răcesc ?
Nu vreau soare ce se bea —
soare arzător doresc.

DON ARÍAS

Dar Elvira de Guzmán
cum ţi s-a părut ? Ea sta
chiar lîngă Măria-Ta.

REGELE

Şoldul şi-l mişca avan,
dar tot albă-i.

DON ARÍAS

Ah, ce ban,
ban de aur !

REGELE

Chiar de-i chior
Ámor, zeul tuturora,
zău, n-aş da pe ea un chior.

DON ARÍAS

Poate doña Teodora,
cea în verde ?

REGELE

Uimitor
chip de fildeş şi-alabastru !

DON ARÍAS

Ámor, zeul, la tarabă
zău c-ar scoate-o, chiar sihastru,
dac-ar vrea... Te-ngraşă — slabă —
ca printr-un favor măiastru.

REGELE

Ámor, chiar şi el se pierde,
vrînd o dragoste mai verde.

DON ARIAS

Ştii, Mencía ţi-a dat flori.

REGELE

M-au trecut plăcuţi fiori,
dar fu ochiu-mi să dezmierde
pe-altele.

DON ARÍAS

Două focoase,
oacheşe ? Da, sînt frumoase
Beatríz şi-Ana Mejía.
Chipul lor minunăţia
zilei o sporesc.

REGELE

Drăcoase
arătau... Cît despre nume,
Ana e banal pe lume,
Beatríz mai rar e-n ţară,
ca o Phoenix.

DON ARÍAS

Aşadară
numele-au un rost anume ?
şi aduc sau nu noroc ?

REGELE

În al dragostei viu joc,
de un nume mai ciudat
e atras orice bărbat,
căci noblețe-i dă pe loc.

DON ARÍAS

Dar cea albă, blondă... ?

REGELE

Caut
de-al ei nume nici să n-áud.
Toată-i marmură și-alamă ;
rece-i — și nu-i chip s-o laud.
O, simțirea mea o cheamă
pe-alta, mai de grații plină.
Îmi vorbești despre-o blondină,
însă văd că taci întruna
despre una, despre bruna,
minunată și divină,
care sta la un balcon.
Cine-i negrăita, via
frumusețe, care pînă
și pe mine pălăria
m-a făcut s-o țin în mînă
mult timp ? Cine-i mîndra zînă
cu priviri scăpărătoare,
ce ard inima mai tare
decît ai lui Zeus ochi,
neștiind ce greu deochi
iscă ei — și ce-ncîntare ?
Ea, ce,-n negru strai, întrece
soarele, de-l face rece
cînd țîșnesc din trup frumos
raze vii de abanos,
zarea Spaniei s-o-nece ?
Ea, ce,-n negru strai, tot strînge
foc ce focul zilei stînge
și, cu-al vrăjii ei tezaur,
eclipsează purul aur
ce din soare se răsfrînge ?

DON ARÍAS

Doamne, cred că știu acum
care-i numele copilei.

REGELE

Scoate la lumina zilei
frumusețea doar, oricum.

DON ARÍAS

Toți îi spun *Steaua Sevillei.*

REGELE

Cum ? Sevilla să jignească
frumusețea ei cerească ?
Numele-i de ea departe !
Soare-i cazul s-o numească,
dacă viață dă și arde.

DON ARÍAS

Este Estrella Tavera,
dar numită e copila,
de toți, Estrella Sevilla.

REGELE

Soare-i, nu e stea...

DON ARÍAS

Și speră
al ei frate că-i oferă
bun prilej să se mărite
în Sevilla.

REGELE

Cum îl cheamă ?

DON ARÍAS

Busto, — regidor de seamă
al Sevillei, preamărite.

REGELE

E-nsurat ?

DON ARÍAS

Nu, — şi-l aclamă
toată lumea (dacă sora
Stea e-n ochii tuturora),
şí pe dînsul, ca pe-un Soare.
Soarele şi Steaua tare
se iubesc.

REGELE

Mi-e bună ora,
şi sub stea de bun augur
în Sevilla mă îndur
să fac scurt popas acum,
căci cînd astru-atît de pur
am drept călăuză-n drum,
cum pot să mă rătăcesc ?
Rege sînt — şi-n strai regesc,
uite, am venit aci,
să văd stele-n miez de zi,
don Arías — şi-i firesc
să doresc s-o văd îndată.

DON ARÍAS

Dacă steaua minunată
către Bethleem te-mbie,
fă ca Busto să nu-i fie
un dulău de pază.

REGELE

Iată,
gata-s sfatul să-ţi ascult.
Cum să fac ?

DON ARÍAS

În chip ocult,
dacă-ţi e de bun augur
Steaua asta, pot să jur
c-ai s-o vezi, oricît de mult
soarele ţi-ar sta-mpotrivă.
Fă, prin voia-ţi milostivă,
cu onoruri să se-aleagă,
c-astea leagă şi dezleagă.
Cînd favorurile stivă
se adună, omul simte
că-i dator, de-atunci nainte,
să plătească-o datorie
şi, adînc, în bronz o scrie.

REGELE

Să mi-l chemi — şi ţine minte
că, în noaptea următoare,
vreau dorinţa-mi arzătoare
s-o-mplinesc, s-o văd acasă
pe Estrella cea frumoasă,
să simt dulcea ei dogoare.
Mergi şi cheamă-l pe-al ei frate.

DON ARÍAS

La alcázar era... Poate
că-i acolo încă.

REGELE

Dacă
drumu-mi netezeşti oleacă,
îi dau statul.

DON ARÍAS

Majestate,
îţi va fi Estrella dată.

REGELE

Fi-voi boltă înstelată,
căci doar cu o stea divină
eu voi da mai minunată
decît Soarele lumină.

(Don Arias iese din scenă.)

SCENA III

DON GONZALO de ULLOA, în doliu ; REGELE.

DON GONZALO

Sărut talpa, majestate.

REGELE

Ei, ridică-te. În zi
plină doar de bucurii,
așa trist vii ? Cum se poate ?

DON GONZALO

Tata a murit...

REGELE

Un bun
căpitan pierdut-am !

DON GONZALO

Și
granițele-s ca pustii
fără el.

REGELE

Ce jale-adun,
Don Gonzalo,-n suflet, eu !

DON GONZALO

Plîng, mărite, plîns durut,
Că-Archidona fără scut
este fără tatăl meu.
Şi cum nu-şi afla egal,
stînd deasupra tuturor,
şi cum i-s moştenitor
falnicului general,
aş dori ca-naltul post
mie hărăzit să-mi fie,
şi nu altuia.

REGELE

Se ştie
demn urmaş că-i eşti şi-ai fost,
dar cum vii dureri nătînge
şi cum doliul te-apasă,
tu, cu inimă duioasă,
stai la curtea mea şi-l plînge.

DON GONZALO

Majestate, tot aici-i
Fernán Pérez de Medina,
vrînd a cere, din pricina
unor foste mari servicii,
acest post — căci în Granada
peste oşti fu mare şef,
şi-a mînjit al ei sidef
cu mult sînge maur, spada
mînuind-o de demult.
Vrut-am, fără-ntîrziere,
să-ţi vorbesc întîi.

REGELE

Se cere
sfetnicii să mi-i ascult.

SCENA IV

FERNÁN PÉREZ de MEDINA. Aceiaşi

FERNÁN

Cred, la talpa ta augustă,
prea tîrziu c-ajung, o, rege,
s-o sărut vrînd, după lege,
şi...

REGELE

Fernán Pérez, cît nú stă
acest post în altă mînă,
ci-n a mea — şi nu-i de dat
cît n-adun al ţării sfat,
(lucru ce mi-i la-ndemînă),
poţi să mi-o săruţi. Doar ei,
tronului sprijinitori,
sînt cu hotărîri datori.
Liniştit fii, cu temei.

DON GONZALO

Rege,-mi las suplica eu.

DON FERNÁN

Eu pe-a mea : oglindă vie-i,
din cristalul vitejiei,
ce răsfrînge chipul meu
de vasal curat, leal.

DON GONZALO

Şí dreptatea mea se-arată,
nentinată şi curată,
tot în suflet de cristal.

(Don Gonzalo şi Don Fernán ies din scenă.)

SCENA V

DON ARÍAS, BUSTO TAVERA, REGELE

DON ARÍAS

Don Busto Tavera, rege,
e aici.

BUSTO

Mă-nchin supus,
doamne, turburat nespus,
căci firesc e, se-nțelege,
să se turbure-un vasal
cînd la rege e chemat ;
și-ndoit sînt turburat
căci acest favor regal,
dobîndit pe negîndite,
ce prea mult mă onorează,
doamne, mi-e pricină trează
turburării îndoite.

REGELE

Hai, ridică-te.

BUSTO

Stau bine
unde stau : pe-un rege mare
ca pe sfinții din altare
a-l cinstire se cuvine.

REGELE

Ești un vrednic cavaler.

BUSTO

Semne-am dat, din fericire,
pentru asta, dar mărire
doar pe-a mea măsură cer.

REGELE

Nu-ți pot da mărire eu ?

BUSTO

Legi divine și umane
dau puteri unei coroane,
dar vasali de rangul meu
prea mult nu pot să cuteze
și s-aștepte de la rege,
căci măsura este lege
chiar dorințelor lor treze ;
ástfel, legii vechi supus,
n-am drept la mai mari dorinți
decît dreptul prin părinți.

REGELE

Ce om n-ar ținti mai sus ?

BUSTO

Dac-aș fi mai mult decît
un Tavera, majestate,
pălăria nu mi-aș scoate.
Dar Tavera sînt — și-atît.

REGELE

(aparte, lui Don Arías)

I-auzi ce filozofie
a onoarei !

DON ARÍAS

(aparte, regelui)

O, cedează
ăștia primii !

REGELE

Mai de vază
cît nu eşti, mi-e clar şi mie
c-ai să stai cu capul gol,
dar cum eşti atît de vrednic,
mi te vreau alături, sfetnic,
şi,-n regatul spaniol,
poţi să sui o nouă treaptă,
căci ca falnic general,
regelui supus leal,
Archidona te aşteaptă.

BUSTO

Dar în ce război, o, rege,
ţi-am slujit ?

REGELE

În bună pace
ai ştiut, de-o vreme-ncoace,
s-aperi ţara şi-a ei lege,
încît te prefer, oricum,
altor doi care, aici,
mi-au venit azi cu suplici.
Doi rivali ai, precum vezi.
Spune-mi, cum să procedez
de pe scaunul regesc ?

BUSTO

(citeşte)

„Mare şi atotputernic senior : don Gonzalo de Ulloa roagă pe Alteţa Voastră să-i facă favorul de a-i acorda postul de căpitan general la graniţele Archidonei, ţinînd seama de faptul că tatăl meu v-a slujit vreme de patruzprezece ani; distingîndu-se prin notabile servicii aduse lui Dumnezeu şi coroanei Voastre. A murit în luptă. Rog să mi se facă dreptate.“

Tatăl de viteaz a fost
Şi Gonzalo-i moşteneşte
vitejia, da, fireşte,
cred că-i demn de acest post
ce-i al vieţii sale rost.

(Citeşte)

„Preaputernic senior,
Fernán Pérez de Medina
douăzeci de ani creştina
oaste o sluji cu spor.
Ca pe-al tău iubit părinte
te-ar sluji acum, cu spada.
Adalid fost-a-n Granada
zece ani, cu crez fierbinte.
Stat-a şi-n captivitate
în Granada, trei ani lungi.
Pentru luptele-ndelungi
şi virtuţile-i curate
precum cel mai pur cristal,
prin ce scris-a pe hîrtie,
roagă ca numit să fie-n
Archidona general.“

REGELE

Tu ce merite-ai ?

BUSTO

Iertare,
majestate, dar, pe drept,
nu pot rangul să-l aştept,
căci nu am vreun merit mare.
Pot vorbi doar de strămoşi,
de castele cucerite,
de vrăjmaşe oşti zdrobite,
de viteji părinţi făloşi.
Cu onoruri, rege, ştii

răsplătit c-am fost — dar alte
mari onoruri, mái înalte,
nu le merit eu, ca fiu.
O, dreptatea,-ntr-adevăr,
dacă-i sacru har ceresc,
poate atîrna, firesc,
deseori, de-un fir de păr ;
şi-i făcută-astfél ca, după
ce-mpărţită-a fost, de fir
să stîrne ani în şir,
făr-ca firul să se rupă.
Drept ar fi, deci, majestate,
s-alegi doar între cei doi.
Eu n-am merite-n război,
şi s-ar face-o nedreptate.
În Sevilla chiar, señor,
pilde mari eu n-am prea dat.
În război de-am fost soldat,
azi, de-i pace,-s regidor.
Vîrsta, rege,-ar fi pricina
pentru care-ar merita
naltul rang, prin voia ta,
Fernán Pérez de Medina ;
Iar pe Don Gonzalo, care-n
Córdoba e tînăr cid,
poţi să-l faci, doamne, — adalid.

REGELE

Fie, deci, cum zici.

BUSTO

Pot oare
face-altfél decît mi-o cere
al dreptăţii simţ — adică
să văd cum se aridică
doar virtutea la putere ?

REGELE

De rușine mă faci ! Basta
cu atîtea sfaturi bune !

BUSTO

Sînt oglindă care-ți spune
cum arăți în clipa asta.

REGELE

Cavaler de vază ești,
și de astăzi, la palat
vreau să stai neapărat,
printre sfetnicii regești.
Ești căsătorit ?

BUSTO

Señor,
am o soră minunată.
Pînă n-o văd măritată,
n-am de gînd să mă însor.

REGELE

Eu am s-o mărit... Și-o cheamă
cum ?

BUSTO

Doña Estrella.

REGELE

Stea
este deci — și-ar merita
soarele s-o ia în seamă.

BUSTO

Doamne, vreau doar un bărbat
pentru ea : nu-i stea din cer.

REGELE

Să mă lași pe mine-ți cer
să i-l aflu.

BUSTO

(turburat).

talpa ți-o sărut, o, doamne.

REGELE

Soț cum merită-i doresc,
spre a-i fi egal firesc
unei preafrumoase doamne.
Naș și pețitor pe lume
am să-i fiu — și zestre bună
am să-i dau.

BUSTO

Aș vrea să-mi spună
regele de ce anume
m-a chemat, căci, majestate,
neștiind de ce-am venit,
îmi fac griji și, negreșit...

REGELE

Da, Tavera, ai dreptate.
Te-am chemat pentru o treabă
a Sevillei, dar cum pace
peste tot e, nu se face
s-o tratăm așa, în grabă.
Odihniți și-n tihnă, noi,
la palat, alături stînd,
punînd gîndul lîngă gînd,
hotărî-vom amîndoi.
Mergi cu bine.

BUSTO

Talpa, rege.

REGELE

Nu, te-mbrățișez.

BUSTO

O, cîtă
cinste ! *(Aparte.)* Treaba mă-ntărîtă,
zău, căci nu pot înțelege
cum de-ajunse să mă placă,
fără a mă ști ? Pătruns
e, mă tem, de-un gînd ascuns
și dorește rău să-mi facă.

(Busto iese din scenă.)

SCENA VI

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Omul are cap destul,
și-i cinstit.

DON ARÍAS

De ăștia breji
și cinstiți, cît de-un prilej
bun nu dau, sînt prea sătul.
Mască de cinstiți îmbracă,
și-s isteți, nevoie-mare,
dar prilejul cînd le-apare,
toți cum li se cîntă joacă.

Azi bîrfește unul pe-altul
care ieri bîrfea și el,
căci, cu timpu,-ajung la fel
și cel mic, și preaînaltul.
Pe un taler, cinstea lui
pune-o ; și-apoi mari favoruri,
daruri, lingușeli, onoruri
pe alt taler poți să pui.
Și-ai să vezi că tot ce scump
a părut — se face pai ;
iară cellalt taler, vai,
greu atîrnă, ca de plumb.

REGELE

Am să merg cu gluga trasă
la Estrella, căci e soare,
chiar de steauă ni se pare,
și mă arde, nemiloasă.

DON ARÍAS

S-ar bîrfi că...

REGELE

Bunăoară,
ce ? Spre bîrfe simt îndemn
unii ? Ei, acesta-i semn
că li-i dor puțin să moară.
Eu sînt viu — și ce-i de-atrag
bîrfele, supus greșelei,
cînd doresc să fiu al Stelei
din Sevilla rege-mag ?

(Ies din scenă.)

SCENA VII

Sală în casa lui Busto Tavera.

NCHO, ESTRELLA, NATILDE, CLARINDO.

SANCHO

O, înger scump, divin,
cînd îţi voi fi de drept
stăpîn, încît în piept
să nu strîng dor şi chin ?
Din roua cursă lin,
pe ochi, în fine spuze,
tu, soare triumfal,
în scoica de coral,
din care-amorul face roşii buze,
cînd făuri-vei oare
mici perle-n suflete scăpărătoare ?
Estrella mea, o, cînd,
tu, soare, scump tezaur,
în ciclul tău de aur,
frumoasă scăpărînd,
împodobi-vei blînd
o neasemuită
zi, ce-i iubirii oază,
cînd în stelară rază
noi doi vom fi legaţi printr-o ursită,
încît s-o spune,-anume,
că alt Castor şi Polux vezi pe lume ?
Castilia cînd oare
va zice, deasemeni,
că ai Sevillei Gemeni
noi doi sîntem sub soare ?
Tot chinul ce mă doare
cînd şi-o afla liman ?
Că-ţi sînt soţ drag şi bun
cînd voi putea să spun,

cînd timpu-l ţii pe loc şi, făr-alean,
prea-ncet să treacă-l laşi,
cu-ai lui Saturn mereu mai leneşi paşi ?

ESTRELLA

O, timpul de-ar zbura
ca dorul — doamne sfinte,
el soarelui fierbinte
paşi uriaşi i-ar da ;
şi-atunci Sevilla mea,
ca pe o bună fiică,
de nuntă m-ar găti,
şi n-aş mai gelozi
gingaşa fericită turturică,
ce-şi face, gîngurind,
pătuc de nuntă-n scorburi mici, cu jind.
Ieri, în acelaşi loc,
pierdute-n dulci rotiri,
ah, marei lor iubiri
se închinau cu foc,
stînd veşnic cioc în cioc,
de-şi răvăşeau ca zdreanţa
penetul, în neştire,
făcînd din el potire
din care-şi soarbe dragostea speranţa ;
şi cioc în cioc, apoi,
îşi tot urau doar fericire-n doi.

SANCHO

Ce drag mi-e dorul cărui
închini crîmpei de gînd !
Eu, ţie, orişicînd,
chiar de spre faimă stărui,
tot sufletul mi-l dărui.

ESTRELLA

Şi eu ţi-l dau prinos,
ca-n suflet să-mi trăieşti !

SANCHO

Foc şi lumină eşti,
tu, astru pur, frumos !

ESTRELLA

O, ucigaş milos !

SANCHO

O, pradă sfîntă, care
eşti nord pe-a ochiului meu mare !

CLARINDO

(Natildei)

Nouă nu ne-ar fi pe plac,
din olandă şi chembrică,
cîte-un dulce of, adică,
cum stăpînii noştri fac ?

NATILDE

Mă, nu taci ?

CLARINDO

Ba, iaca, tac.

(Aparte, Natildei.)

Ah, tu, cîrja mea de fală
cînd de dor mă zbucium greu !

NATILDE

Ah, tu, frate-al meu, lacheu,
tu, poet în cîntec de ţesală !

CLARINDO

Dragoste !

NATILDE

Iubit duios!
O, n-are-atîtea ofuri un lepros!

SANCHO

Şi-al tău frate ce mai spune?

ESTRELLA

Că s-ar cere nişte acte
pentru-asemenea contracte,
şi că o să se adune
în cîteva zile bune,
şi-al căsătoriei nimb
ne va-ncununa curînd.

SANCHO

Tristă-i dragostea mea cînd
cere timp, apururi prea mult timp.
Aş vrea eu astăzi să mă-nsor,
căci prea e timpul schimbător în zbor.
E lină şi căruntă,
în zori, întinsa mare,
cît răsăritul soare
cu valuri nu-l înfruntă
şi iese lin din undă,
curată, aurora,
dar negri nori, curînd,
vezi pe-ai ei umeri stînd
şi umbrelor adînci le vine ora,
şi tot ce fost-a pisc
se schimbă-n de zăpadă vasilisc.
Panaşe colorate
stau pe migdalul verde,
ce într-o clipă pierde
corole minunate;

curg, susurînd, curate
pîraie pe pămînt,
dar cad pe-a gliei față,
deodată, flori de gheață,
și dacă ele sigure nu sînt
de glia lor, eu, oare,
să cred în timpu-n veșnică schimbare ?

ESTRELLA

De timpu-n loc ne ține,
vorbește cu-al meu frate.

SANCHO

Ah, timpul simt, mă bate
cu chinuri prea haine.

CLARINDO

Don Busto, iată, vine.

SCENA VIII

BUSTO, aceiași

BUSTO

Ah, Sancho !

ESTRELLA

Ce-ai pățit ?

SANCHO

Tu, melancolic ?

BUSTO

Vii

triste și bucurii
cu greu noian de griji m-au năpădit.
Tu treci, Estrella,-n casă,

ESTRELLA

Vai, timpu,-n pace, iată, nu ne lasă !

(Estrella și Natilde ies din scenă.)

SCENA IX

SANCHO, BUSTO, CLARINDO

BUSTO

Sancho Ortíz de las Roelas...

SANCHO

Cum, deci nu-mi mai spui cumnat ?

BUSTO

Fugărit de-un roib turbat,
fără pinteni... Eu acela-s !
Ei, aflați că mă chemară,
azi, la rege... De ce oare ?
Nu știu, căci la întrebare
mi-a răspuns cam într-o doară.
Mă făcea și general
de-Archidona, fără-a-i cere.
Rezistînd doar, cu putere,
nu mi-a dat și-un tron regal.
În sfîrșit...

SANCHO

Hai, spune : cu
bucurii ai început,
însă trist și abătut
de ce ești și ce-ți făcu ?

BUSTO

Sfetnic m-a făcut.

SANCHO

Ce-i cu-asta ?
E de bine.

BUSTO

De ce-i rău
să vorbim...

SANCHO

(aparte)

Ah, glasul tău
îmi prezice, simt, năpasta.

BUSTO

Și mi-a zis să n-o mărit
pe Estrella, căci vrea el
soț să-i caute, cu zel,
dîndu-i zestre, negreșit,
dacă eu să-i dau nu pot.

SANCHO

Trist și bucuros deodată
zis-ai tu că ești, dar iată,
eu rămîn doar trist de tot.
Tu te-alegi cu mari favoruri,
eu — doar cu năpaste grele.
Lasă-mă cu ale mele
și te-nfruptă din onoruri,
căci vei sta pe lîngă rege
și-ți vei mărita și sora,
dar, în văzul tuturora,
a prieteniei lege
azi a fost s-o-ncalci, căci tu
nu i-ai spus ce trebuia,
că-i făgăduita mea...

BUSTO

Zbuciumat eram și nu,
n-am putut răspunde... Mintea
mi-era tare turburată.

SANCHO

Nunta mea, deci, niciodată
n-o să aibă loc !

BUSTO

Naintea
regelui voi sta, spunîndu-i
că e nunta ei un fapt,
întărit și prin contract.
Cred că regele, la rîndu-i,
respecta-va sfînta lege.

SANCHO

Dacă vrea s-o-ncalce, oare
cine ar putea, sub soare,
să-l împiedice pe-un rege ?

BUSTO

Să-i vorbim și tu, și eu,
căci cum razna-mi era gîndul,
n-am spus că ți-am dat cuvîntul.

SANCHO

Sînt lovit de moarte, greu !
Bine-am zis că timpul n-are
clipe de statornicie ;
plînsul și tristețea vie
ni-s doar umbre de visare.
Dacă, silnic, el, oricînd,
vrea să-ncalce astă lege...

BUSTO

Sancho, regele e rege.
S-aşteptăm, răbdare-avînd.

(Iese din scenă.)

SCENA X

SANCHO, CLARINDO

SANCHO

O, trist şi umilit,
cum să îndur a chinului urgie ?
Tiran care-ai venit
să turburi dulcea mea căsătorie, —
cu lauda Sevillei
să nu-i fii demn acestei mari Castilii !
Eşti Sancho cél Brav... Groaznic
suna-va la ureche acest nume,
căci crud eşti şi năpraznic
şi-aşa ţi se va duce faima-n lume.
Dar cerem noi, umilii,
să nu-i fii domn acestei mari Castilii !
Prin conspiraţii crunte,
ai fraţilor tăi fii, de-acum nainte,
coroana ta pe frunte
s-o poarte, întărind-o bule sfinte,
iar tu să n-ai sigilii,
ca domn să-i fii puternicei Castilii !
Ci hai spre Gibraltar,
afară din Sevilla, viaţa asta
să-mi pierd, să uit de-amar.

CLARINDO

Poţi şi aici s-o pierzi, sfruntînd năpasta.

SANCHO

Estrella de-i frumoasă,
cum de e steaua mea nenorocoasă ?
Ce aspru-i al ei ochi !
Şi ce ponoase de pe urmă-i trag !

CLARINDO

Nu-i fie de deochi !
Murim ca ouă-ochiuri de-al ei drag ;
De-ar fi jumări...

SANCHO

Sigilii
să n-ai ca domn al falnicei Castilii !

(Ies din scenă.)

SCENA XI

O stradă.

REGELE, Don ARÍAS, Suită ; apoi, BUSTO

REGELE

Spuneţi-i că sînt aici.

DON ARÍAS

Ştiu că eşti aici, o, rege,
şi să te primească, iată,
iese don Busto Tavera.

(Busto intră în cameră.)

BUSTO

Ce onoare, majestate !
Regele la mine-acasă ?

REGELE

Am trecut, cu gluga trasă,
prin Sevilla, vrînd s-o văd,
și cum am ajuns pe-aici,
mi s-a spus că-ți aparțin
aste case, și-am dorit
să le văd, căci se aude
că-s frumoase de nespus.

BUSTO

Case ca de scutier.

REGELE

Să intrăm.

BUSTO

O, majestate,
pentru umilința mea
sînt făcute — și nu sînt
vrednice ca să le vadă
regele, căci s-au croit
mult prea strîmte, și-s prea mici,
încît nu-i vin pe măsură
unui suveran suprem.
Umilința lor prea multă
nu aspiră, majestate,
la atîta măreție ;
și, pe lîngă astea toate,
am în casa mea, señor,
o frumoasă domnișoară —
și atît, iar dînsa gata
e de cununie-acum,
căci sînt actele-ntocmite,
și de rău ar fi vorbită
în Sevilla de se află
că-i de rege vizitată.

REGELE

Nu vin. Busto, pentru dînsa ;
pentru tine vin.

BUSTO

O, rege,
mare cinste mi se face !
Dacă însă pentru mine
vine regele, n-am dreptul
să ascult de-a lui dorință,
c-aș fi nepoliticos,
de-aș primi ca seniorul
pe-un vasal să-l viziteze,
iar vasalul cu-acest fapt
să se învoiască. Eu
slujitor sînt și vasal,
și-i mai drept să-l văd pe rege —
dacă mi se face cinstea —
la palat, căci o sfruntare
pare-ades mărinimia,
dacă iscă bănuieli.

REGELE

Bănuieli ? Ce bănuieli ?

BUSTO

Pot să zică unii că,
dimpotrivă, ai venit
ca pe sora mea s-o vezi,
nu pe mine — și cum are
faimă bună, poate faima
să și-o piardă-ntr-o clipită,
căci e cinstea pur cristal
ce îl spargi cu răsuflarea.

REGELE

Ei, dacă tot sînt aici,
niște treburi însemnate
vreau cu tine să discut.
Să intrăm.

BUSTO

Mărite rege,
să vorbim de-aceste treburi,
dar pe drum, căci casa mea
pregătită nu-i pe rege
să-l primească.

REGELE
(aparte, lui Don Arías)

Mult prea mult
ne rezistă.

DON ARÍAS
(aparte, regelui)

Important
este să-l îndepărtăm,
iar eu să rămîn cu dînsa,
să-i vorbesc în al tău nume.

REGELE
(aparte, lui Don Arías)

Mai încet, să nu te-audă,
căci netrebnicu-ăsta-și ține
toată cinstea în urechi.

DON ARÍAS
(aparte, regelui)

Dacă de urechi atîrni
grei cercei, sub greutate
se cam rup ades cerceii.

REGELE

Gata : nu vreau cu de-a sila
să îți intru-n casă.

BUSTO

Doamne,
cînd s-o cununa Estrella
ai să-mi vezi și casa, însă
după datină gătită.

DON ARÍAS

Vin căleștile.

REGELE

Stai, Busto
stai pe scări.

BUSTO

Doar în picioare,
de-mi îngădui, majestate.

REGELE

E caleașca mea, deci dau
eu porunci în ea.

DON ARÍAS

Ne-așteaptă
vizitiii.

REGELE

La palat !

BUSTO

(aparte)

Prea-i mare mărinimia,
și-s favoruri mult prea mari.
Deie Domnul Dumnezeu
ca să iasă totul bine.

(Iese din scenă.)

SCENA XII

Odaie în casa lui Busto.

ESTRELLA, NATILDE; apoi, Don ARÍAS

ESTRELLA

Ce îmi tot înşiri, Natilde?

NATILDE

Regele a fost, señora.

(Intră în scenă Don Arías.)

DON ARÍAS

Da, chiar regele a fost,
şi este firesc ca regii
să se ţină după-o stea.
A venit spre casa asta,
frumuseţea căutînd-o,
căci, pe plai castilian,
dacă-i rege el, tu eşti
o regină-a frumuseţii.
Regele don Sancho, care
e numit cel Brav de cînd
neînvinsă-i e cetatea,
şi de plebe, şi de mauri,
căci toţi tremură cînd stau
să audă de-al său nume,
el, puternicul, el, sfîntul
şi augustul nostru Cezar,
care laurii romani
întrecutu-i-a prin fapte,
frumuseţea ta divină
a văzut-o la balcon,
frumuseţe ce întrece
chiar palatele-aurorei,

cînd un roi de păsărele,
încă tare somnoroase,
dintre crini şi trandafiri
o trezesc şi-i dau bineţe,
iară ea, plîngînd c-a fost
dintr-un dulce somn trezită,
varsă lacrime de perle.
M-a trimis ca să-ţi ofer
tot ce-nseamnă avuţie
în Castilia întreagă,
chiar dacă destulă nu-i
pentru graţiile tale.
Vrerii sale te supune,
căci dacă-i primeşti favorul,
vei fi Soarele Sevillei,
nu doar steaua ei de azi.
Îţi va dărui castele
şi oraşe — ca să fii
tu bogata lor stăpînă.
Şi-ţi va da un soţ bogat,
ca să fii, cu el alături,
o superbă-ncununare
a străbunilor Tavera,
rangul lor mai sus nălţîndu-l.
Ce răspuns îi dai ?

ESTRELLA

Răspuns ?
Asta, vezi !

(Îi întoarce spatele.)

DON ARÍAS

Stai, mai aşteaptă.

ESTRELLA

La nesăbuite daruri
doar cu spatele răspund.

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

Don ARÍAS, NATILDE

DON ARÍAS
(aparte)

Sora-i vrednică de frate!
Uluit sînt, căci Sevilla
marile virtuți romane
vede-n cei doi renăscînd.
Ar părea cu neputință
ca monarhul să-i înfrunte
și să-nvingă, dar puterea,
de-o îmbini cu stăruința,
mută munți și stînci sfărîmă.
Cu această slujitoare
voi vorbi, căci darurile
sînt mari porți spre cucerirea
marilor favoruri ale
unei Porții sau Lucreții.
Slujitoare ești aici?

NATILDE

Slujitoare cu de-a sila.

DON ARÍAS

Cu de-a sila? Cum adică?

NATILDE

Păi, sînt sclavă.

DON ARÍAS

Sclavă?

NATILDE

Da,
osîndită sînt la moarte

și la veșnică-nchisoare,
văduvă de libertate.

DON ARÍAS

Dar eu regelui voi cere
să-ți redeie libertatea
și o rentă de o mie
de ducați, cu ea odată,
dacă să-l slujești te prinzi.

NATILDE

Pentru libertate și
pentru aur, gata mi-s
de orice ticăloșie.
Spune-mi numai ce să fac,
și-ai să vezi de ce-s în stare.

DON ARÍAS

Regelui, în noaptea asta,
să-i lași slobodă intrare
la stăpîna ta în casă.

NATILDE

Toate ușile deschise
fi-vor, dacă-ți ții făgada.

DON ARÍAS

Înainte de-a intra,
o să-ți dau chiar eu scrisoarea,
cu a regelui pecete
și iscălitura lui.

NATILDE

Iar eu drept la patul ei
îl voi duce-n astă noapte.

DON ARÍAS

La ce oră merge Busto
la culcare ?

NATILDE

Către ziuă.
Toată noaptea face curte,
nu știu cui, și umblă lela ;
și bărbații pierd, se știe,
timp destul cu treburi de-astea.

DON ARÍAS

La ce oră zici să vină
regele ?

NATILDE

La unsprezece,
căci Estrella în culcuș
va și fi la acest ceas.

DON ARÍAS

Ia smaraldul ăsta, care
să-ți aducă bine-aminte
la ce daruri de la rege
poți să te aștepti.

NATILDE

Țin minte
totul.

DON ARÍAS

N-aș vrea să le semeni
doftorilor.

NATILDE

Cînd de aur
este vorba, care munte
s-ar păstra statornic, tare ?
Aurul a fost şi este
viul relelor izvor,
căci dac-ar lipsi, desigur,
n-ar mai fi lumea asta
nici jigniri, nici infamii.

(Ies din scenă.)

SCENA XIV

Salon la alcázar.

Don IÑIGO OSORIO, BUSTO şi Don MANUEL, cu chei a

DON MANUEL

Chei pentru cămări regeşti
azi primeşti domnia ta.
Mult te nalţi în rang.

BUSTO

O, da...
Dar cum poţi să-l răsplăteşti
pe un rege, cînd tu n-ai
nici un merit şi te-alegi
cu onoruri ?

DON IÑIGO

Marii regi,
crede-mă că, în alai,
fără merit om nicicînd
n-aleg.

BUSTO

Chei mi-a dat, mă iartă, —
și-i a cerului său poartă ?
În pămînt mă simt intrînd,
cînd mă nalț atît de sus.
De mă-nalță-n rang ușor,
poate și să-mi ia, din zbor,
naltul rang pe umeri pus.
Dar de-naltul senior
să mă umilească vrea,
tot voi fi,-n Sevilla mea,
ce sînt și azi — regidor.

DON IÑIGO

Cine e de gardă ?

DON MANUEL

Nimeni
din cei trei... Plăcerea gust-o !

DON IÑIGO

Chiar c-aș vrea.

DON MANUEL

De-ai chef, don Busto,
să petreci, noi o să-ți ținem
spatele... Ai una ? Spune !

BUSTO

De sînteți petrecăreți,
eu vă duc oriunde vreți
veselia să răsune.
Să vă duc pot, pînă-n zori,
unde, ca filozofie,
numai dragostea e vie.

DON MANUEL

Ți-am fi recunoscători.

SCENA XV

Don ARÍAS, aceiași

DON ARÍAS

Cavaleri voinici și teferi,
are regele de scris.

DON MANUEL

Hai să ne distrăm ca-n vis.

(Ies din scenă Busto, don Iñigo și don Manuel.)

SCENA XVI

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

De superbii ei luceferi
o să am eu parte deci ?

DON ARÍAS

Sclava nu mai e a lui.

REGELE

O, Castilia statui
o să-i nalțe,-n veci de veci.

DON ARÍAS

O scrisoare cu pecete
cere doar.

REGELE

Să se și scrie,
și-am s-o iscălesc, căci-mie
aripi dragostea îmi dete.

DON ARÍAS

Sclava asta bine prinde!

REGELE

O, nici n-are preț, căci ea,
azi, prin a Sevillei Stea,
soarele ceresc mi-l vinde.

ACTUL II

SCENA I

O stradă.

REGELE, Don ARÍAS și NATILDE, la poarta casei lui Busto

NATILDE

Singur ar fi cel mai bine,
căci toți pușii sînt pe odihnă.

REGELE

Și Estrella ?

NATILDE

Doarme-n tihnă,
pe-ntuneric.

REGELE

De la mine,
un cuvînt de-ajuns era,
dar scrisoarea ia-ți, prin care
liberă te fac sub soare,
căci lui Busto îi voi da
altă sclavă.

DON ARÍAS

Banii sînt
tot aici.

NATILDE

Sărut des, des,
talpta ta.

DON ARÍAS
(aparte, regelui)

Din interes,
toţi la fel sînt pe pămînt.

REGELE

Bine-i să domneşti !

DON ARÍAS

Au cine-i
stă în cale unui rege ?

REGELE

Singur urc, se înţelege,
căci aşa cred că mai bine-i.

DON ARÍAS

Singur te aventurezi ?

REGELE

Ce ? Au prin furtuni, năuc,
spre Colchida eu mă duc,
ca-n vîrtejuri să-nnoptez ?
Busto nu-i vasalul meu ?
Nu-s în casa lui ? Şi dacă
m-ar surprinde, ce să-mi facă ?
Oare nu-s cu mine Eu ?
Pleacă.

DON ARÍAS

Unde să aştept ?

REGELE

Chiar la locul de pornire
către marea mea iubire.

DON ARÍAS

Spre San Marcos deci mă-ndrept.

(Iese din scenă.)

REGELE

Busto cînd se-ntoarce-acasă ?

NATILDE

O, cînd păsările,-n cor,
nalță imnuri zorilor.
Toți deschisă poarta lasă,
pînă vine el.

REGELE

Amorul
îmi dă aripi, bărbăție.

NATILDE

Să-mi urmezi, Alteță, mie,
că-i tot beznă coridorul,
și prin el ajungi la cele
raze ce-ți dorești.

REGELE

Firește,
amîndoi pornim orbește,
să vînăm, prin noapte, stele.

NATILDE

Cé stea nu-și dorește-un soare ?

REGELE

Sancho Bravo-s eu — și-ador
pe-a Sevillei stea, cu dor,
în al optulea cer mare.

(Ies din scenă.)

SCENA II

Don MANUEL, BUSTO, Don IÑIGO

BUSTO

Asta-i casa mea.

DON IÑIGO

Cu bine.

BUSTO

Cam devreme am ajuns.

DON MANUEL

Hai cu noi.

BUSTO

Mi-a fost de-ajuns.

DON IÑIGO

Ei, don Manuel cu mine
dulci ospățuri vom mai face,
pînă-n zori.

BUSTO

Feliciana
v-a plăcut ?

DON MANUEL

O, fetișcana,
la alcázar, fii pe pace,
va fi mîine pomenită.
Merită.

(Don Manuel și Don Iñigo ies din scenă.)

SCENA III

BUSTO

Hm, la culcare
merg devreme, mi se pare.
(Se uită la poarta casei lui.)
Casa-n beznă-i adîncită...
Nici un paj treaz ? Hei, Luján !
Hei, Osorio, Andrés !
Toți dorm... Hei, Justa, Inés !
Dorm și ele somn avan.
Hei, Natilde ! Chiar și roaba
doarme... Ah, slăvitul somn
este mare zeu și domn.

(Intră în casă.)

SCENA IV

Odaie în casa lui Busto.

REGELE, NATILDE ; apoi, BUSTO

NATILDE

Doamne, iese proastă treaba !
Mi-s pierdută, căci strigat-a
el, stăpînul !

REGELE

Cum, n-ai zis
că se-ntoarce-n zori ?

NATILDE

Ah, mi-s,
mi-s nenorocită ! Gata !

(Intră în scenă Busto, și regele își trage gluga pe față.)

BUSTO

Hei, Natilde !

NATILDE

Fug departe !

REGELE
(aparte, Natildei)

Nu-ți fă griji.

(Natilde iese din scenă.)

SCENA V

REGELE, BUSTO

BUSTO

Hei, cine-i ?

REGELE

Basta !
Un bărbat.

BUSTO

La ora asta ?
Cine ești ?

REGELE

Hai, la o parte!

BUSTO

Nu prea ești politicos!
Doar prin vîrful spadei treci,
ca să-mi pîngărești pe veci
casa sfîntă!

REGELE

Spada jos!

BUSTO

Ce? Cînd astfel pîngărești
tu alcovul sorei mele?
Vreau s-o știi pe a ta piele!
Haide, spune cine ești,
ori te și omor — și-atunci...

REGELE

Om de vază-s... Spada lasă!

BUSTO

Sînt în propria mea casă,
și aici dau eu porunci.

REGELE

Hai, fă-mi loc să trec! Înalt
este rangul meu, să știi.
N-am de gînd a te jigni,
nu-ți iau casa cu asalt,
ci vreau cinstea ta s-o cresc.

BUSTO

Să crești astfel cinstea mea!

REGELE

Da, prin mine trece ea.

BUSTO

Ba prin spadă-i mai firesc.
Cum ? Cinstindu-mă ți-acoperi
chipul ? Și ai chef de fugă,
tot așa, ascuns sub glugă,
nevoind să te descoperi ?
Cel ce-ți dă cinstire, oare,
umblă-așa, în sîn cu frica,
rușinat ? O, de nimica
nu se teme el sub soare.
Hai, în gardă, iute, ori
te omor !

REGELE

Scrîntit neghiob !

BUSTO

Ori te fac cu spada zob,
ori tu, poate, mă omori !

(Duce mîna la mînerul spadei.)

REGELE

(aparte)

Să-i spun cine sînt... *(Tare.)* Oprește,
căci sînt regele !

BUSTO

Minciună !
El nu umblă,-n nopți cu lună,
fără garda ce-l păzește.
Ticălos și laș nemernic,
îl jignești pe rege deci ?
Josnic n-ar fi el în veci,

căci e nobil și puternic.
I-áuzi, regele vasalii
să-și jignească ! Ah, amar
sînt jignit prin asta iar,
și iar meriți funeralii,
căci jignindu-mă cumplit,
n-arunci pe mărirea-i pată,
că doar știi că niciodată
regele nu s-a-njosit.
Sacre și umane legi
la osîndă grea-l condamnă
pe acela ce te-ndeamnă
să vezi vicii mari la-regi.

REGELE
(aparte)

Ah, ce suflet ! Ce bărbat !

(Tare.)

Că-s chiar regele susțin.

BUSTO

Eu te cred și mai puțin,
căci un titlu nentinat
nu-i legat de-asemeni faptă.
Cinstei știe-i el cărarea ;
tu mi-aduci doar dezonoarea.

REGELE
(aparte)

Toate astea greu se rabdă !
Ce să fac ?

BUSTO
(aparte)

Mda, cel cu glugă
este regele, e clar ;
l-aș lăsa să plece chiar,
și apoi să aflu,-n fugă,
casa de mi-a necinstit-o.

Turb ! De față stau cu cel
ce onoare dă — dar el
mă trezesc c-a și răpit-o.

(Regelui, tare)

Treci, oricine-ai fi, dar cată
să nu-l mai jignești pe rege,
săvîrșind o fărdelege
sub un nume fără pată.
Domn îmi este și-o să-mi fie
el, ce Africa-nspăimîntă,
și menirea lui e sfîntă ;
tu-i jignești mărirea vie !
Cheia lui de-a fost să-mi deie,
să mă facă sfetnic printre
ai săi sfetnici, cum să intre
el la mine fără cheie ?
Și să nu-ncalci sacra lege,
căci el e bărbat, dîrz, drept.
Asta-ți spun — și te respect,
fiindcă te-nchipui rege.
Și dacă mă vezi, anume,
credincios, chiar de-s jignit,
de-un vasal, să știi, cinstit
e al regelui său nume.
Dar Busto Tavera, jur
că și regelui i-ar zice
toate ce îți zice-aice,
ție, fără înconjur,
ca, neîncălcînd vreo lege,
a vasalilor onoare
să-l învețe a fi mare
și cinstit și falnic rege.

REGELE

Nu mai pot să-ndur ! Zevzec,
ah, mă simt — și chiar bătut !

Rege deci m-am prefăcut
că-s ? Și-atunci mă lași să plec ?
Ah, de-am zis că-s rege,-n toate
ochii tăi pe rege-l vadă !
Drum am să-mi deschid prin spadă !

(Scoate spada din teacă.)

De mă vreau în libertate,
ticălosule,-astă noapte,
de respecți în mine-un nume,
ca să te-nspăimînt, anume,
rege am să fiu prin fapte !
Mori, netrebnice ! Mă-ndeamnă
numele de rege,-acum,
ca prin tine să-mi tai drum !

BUSTO

Doar onoarea-mi este doamnă.

(Se duelează.)

SCENA VI

SLUJITORI, cu făclii. NATILDE ; REGELE, cu gluga trasă. BU

SLUJITORII

Ce se-ntîmplă ?

REGELE

Vreau să scap,
cît necunoscut sînt încă.
Ah, jignirea mea-i adîncă,
dar voi ști să-i dau la cap !

(Iese din scenă.)

UN SLUJITOR

Cel ce-a stat să te înfrunte
a fugit...

BUSTO

Să-l prindeți ! Iute !
Nu ! De fuge pe-ntrecute,
să-i durăm de aur punte,
căci doar știm a cui e gloria ;
Cel ce e învins prin fugă
îi oferă, de sub glugă,
celui ce-a învins victoria.
Fuga ăstuia-i cu rost :
nu se vrea recunoscut,
de-aia-și pune fuga scut,
căci învins deloc n-a fost.
O făclie-i dați, îndată,
voi, Natildei — și plecați.

(Slujitorii îi dau Natildei o făclie și ies din scenă.)

SCENA VII

BUSTO, NATILDE

BUSTO

(aparte)

M-a vîndut pe trei ducați
asta... Prea e rușinată.
C-o minciună îi deschid
gura eu... *(Tare.)* Natilde, basta,
ia închide ușa asta,
că pe loc te și ucid !
Totul regele mi-a spus.

NATILDE

(aparte)

Dacă taina n-a păstrat-o

el, cum poți tu, vinovato,
s-o păstrezi?

(Tare.)

Da, m-am supus
vrerii lui, e-adevărat.
Da, señor, mi-s vinovată.

BUSTO

(aparte)

O să aflu, cred, îndată,
dacă cinstea mi-a pătat.

(Tare.)

Tu deci ușa i-ai deschis?

NATILDE

Pîn-aici a fost să-l plimb,
o, señor, căci el, în schimb,
libertatea mi-a promis.

BUSTO

Și Estrella,-n acest caz, e
vinovată?

NATILDE

N-a știut!
De știa, dintru-nceput
m-ar fi ars cu-ale ei raze.
Nici nu a ghicit.

BUSTO

E clar,
căci te turbura lumina...
Însoțindu-se cu vina,
nici n-ar fi fost stea măcar.
Rumeneala ei firească

nu îngăduie eclipsă.
Ea de raze duce lipsă,
cînd din soare prind să nască ?

NATILDE

Lîngă-alcovul ei, el, mie
mi-a dat ăst bilet, intrînd ;
iar tu l-ai urmat curînd.

BUSTO

Ah, ţi-a dat şi o hîrtie ?

NATILDE

Am ducaţi o mie rentă
şi mi-s pusă-n libertate.

BUSTO
(aparte)

Cinstea mult să coste poate !
Ah, mărirea mea-i dementă !

(Tare.)

Hai cu mine.

NATILDE

Unde ?

BUSTO

Unde ?
Să te vadă mîndrul rege.
Datoriei, după lege
eu i-oi şti oricînd răspunde.

NATILDE

Vai, eşti sclavă, tu, umila !

BUSTO

(aparte)

Regele de-o vru-n eclipsă,
lumea va slăvi, și-n lipsă,
faima Stelei din Sevilla.

(Ies din scenă.)

SCENA VIII

O stradă dînd spre alcázar.

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Asta, deci, mi s-a-ntîmplat.

DON ARÍAS

O, n-ai vrut pe nimeni scut!

REGELE

Ah, mă simt cumplit sfidat!
Ce obraznic! Ce turbat!
Știu că m-a recunoscut....
Provocările-au fost dese,
din motive încîlcite;
Mi-am tot zis: „Ei, nici să-ți pese!" —
însă firile alese
cît pot sta în frîu, mocnite?
Deci, silit să mă dezbar
de regala mea prestanță,
îl atac... Luptăm dîrji, dar
uit curînd de cutezanță,
slugile văzînd c-apar,
cu făclii în mîini... Îmi spun
că rușine grea m-ar paște,
dacă toți m-ar recunoaște.
Renunțarea-i lucru bun,
cînd Tavera-i ca nebun.

DON ARÍAS

Să-l scurtezi de cap se cere,
deîndată, se-nțelege,
că-n Castilia nu-i lege,
decît propria-ți plăcere.
Dă-i pedeapsă dreaptă, rege !

REGELE

O greșeală, don Arías,
ar fi publica osîndă.

DON ARÍAS

Vrei pricini ? Pricini cu mía-s !
Nu fi, rege, fire blîndă.
Nu ierta, cînd stau la pîndă
ochi ce-ți vor puterea toată,
că-n Sevilla-i regidor
și cu vise mari se-mbată.

REGELE

Vină i-aș găsi vreodată,
cînd e pur ca un mior ?

DON ARÍAS

Poți ucide-n chip discret.

REGELE

Asta, da, însă în cine
pot atîta să mă-ncred ?

DON ARÍAS

Eu păzi știu un secret.

REGELE

Nu vreau să te risc pe tine.

DON ARÍAS

Doamne, știu pe-acest coclaur
un viteaz erou soldat,
ce băgat-a groaza-n maur.
Cavaler e, nensemnat,
dar în luptă-i om de aur.
Cunoscut e-n Gibraltar,
chiar pe naltu-i obelisc,
cap de oști, la mare risc,
neînvins și temerar,
de Sevilla pe un pisc
faima i-a suit — și-i soare,
azi, în școlile de scrimă.

REGELE

Și ce nume bravul are ?

DON ARÍAS

Sancho Ortíz de las Roelas
și Cid andaluz, se pare.
L-o ucide pe nemernic,
sigur și cu ușurință,
căci e brav, robust, puternic,
și-aici, prin obișnuință,
norocos cu prisosință.

REGELE

Să mi-l chemi imediat,
căci se lasă umbra serii.

DON ARÍAS

Să te culci, atunci.

REGELE

Ce pat
m-ar mai dărui plăcerii,

cînd, iubind, mă simt sfruntat ?
Cheamă-l, scoate-l din pămînt !

DON ARÍAS

E-n alcázar... Dar ce-i asta ?
Parcă-i sac bătut de vînt.

REGELE

Sac zici ? Ce-o fi ?

DON ARÍAS

Îmi sparg țeasta
să ghicesc... Doar sigur sînt
că-i ceva, dar nu știu ce e.

REGELE

Mergi și vezi ce e, îndată !

DON ARÍAS

E-o femeie !

REGELE

O femeie ?

DON ARÍAS

O femeie spînzurată,
dar la mîini c-o albă pată.

REGELE

Vezi tu cine-i.

DON ARÍAS

Sclava !

REGELE

Cum ?

Ce turbare !

DON ARÍAS

Mîrşăvie !

REGELE

El şi sora lui să fie
omorîţi vreau chiar acum,
chiar răscoală de-o să-nvie
în Sevilla ! Le-o fac scrum !
Vezi să fie dată jos
şi-ngropată după lege,
în secret... Din fire-s scos !
Cum ? Respectul pentru rege
s-a pierdut ? Ce neam greţos !
Am să spulber viţa lor,
precum colbul poţi să-l spulberi !
De Sevillei i-o fi dor
de-un Tavera,-n viitor,
n-o afla din el nici pulberi.
Steaua asta, ce-n Sevilla
arde, cadă !

DON ARÍAS

În cădere,
poate arde, cu de-a sila,
şi Sevilla.

REGELE

Ce plăcere !
Ard-o ! Nu mai ştiu ce-i mila !

(Ies din scenă.)

SCENA IX

Odaie în casa lui Busto.

BUSTO, ESTRELLA

BUSTO

Ia-nchide fereastra, soră.

ESTRELLA

Ce e ? Ce s-a întîmplat ?
Soarele,-adormit abia,
s-a trezit, pe dulci zefiri,
spre balcoanele-aurorei
blînd plutind — şi tu din somn
mă trezeşti, iubite frate,
singur, trist şi amărît ?
Ce-i cu tine, de-mi vorbeşti
mînios şi cam aiurea ?
M-ai descoperit complice
la vreo crimă ?

BUSTO

Însăţi tu
poţi să-mi spui de-ai fost complice.

ESTRELLA

Eu ? Ce spui ? Ce, eşti nebun ?
Spune-mi : ţi-ai ieşit din minţi ?
Eu — şi crima ! Dar pricep
că ai săvîrşit o crimă
tu, rostind cuvintele-astea,
căci punînd doar întrebarea,
crimă-n contra-mi săvîrşit-ai.
Deci întrebi de-am săvîrşit
crime eu ? O, nu de tine

uluită-s — ci de mine.
Crima ta o-ndur mai mult
ca să pot spune că da.
Cum, nu mă cunoști ? Nu știi
cine sînt ? Din gura mea
auzit-ai vreun cuvînt
deocheat, să pună cinstea
mea sub semnul întrebării ?
Ochii mi-ai văzut sclipind,
din a lor de sticlă temniți,
și-aruncînd în jur ocheade
mincinoase și lascive ?
În vreo mînă de bărbat,
ai văzut tu vreo scrisoare
scrisă de-a mea mînă ? Oare
ai văzut tu vreun bărbat
să-mi vorbească pe ascuns ?
Căci, de n-ai văzut nimic,
de ce-am stat să-ți tot înșirui
ce aș fi putut să fac ?

BUSTO

Eu, astfél, fără pricini,
nu-ți vorbesc.

ESTRELLA

Ah, sînt pricini ?

BUSTO

Vai, Estrella ! Noaptea asta
chiar în casă...

ESTRELLA

Haide, spune,
căci de-s vinovată, eu
singură îmi cer pedeapsa
Ce s-a întîmplat în casă
noaptea asta ?

BUSTO

Mîndrul Soare,
cum se-afla în epiciclu,
drumul Stelei să-ntretaie
s-a pornit.

ESTRELLA

Ascultă, frate,
despre drumul drept al cinstei
nu-mi vorbi-n astrologii ;
Spune-mi tot ce ai de spus
limpede... Augustul soare
umble-n ale sale cinci
zone, căci eu, chiar de-s Stea,
nu depind de nici un Soare.
Stelele ce țin de el
rătăcesc pe cer, pe cînd
eu am fost și sînt stea fixă,
pe-al onoarei mele cer,
care-mi dăruiește raze.

BUSTO

Noaptea cînd stătea să-mpartă,
otova, printre găini,
sute de cocoși uituci ;
Cînd tăcerea o spărgea
clopotul din las Cuevas,
imn suind spre Empireu,
am intrat în casă și,
chiar lîngă odaia ta,
peste rege-am dat... Era
singur și cu gluga trasă.

ESTRELLA

Ce spui ?

Spun doar adevărul.
O, Estrella, pentru ce,
la acel noptatic ceas,
putea regele să vină,
singur, nensoțit de nimeni,
dacă nu pentru Estrella ?
Că doar stelele, la ora
asta, ca niște zambile,
sus stau, pe cereasca boltă.
Le pîndeau, la astă oră,
astrologii egipteni.
Mai era cu el Natilde,
care, auzindu-mi pașii,
a fugit — dar și prin beznă,
cinstea, ce-are ochi de lynx,
văzu totul — și-am strigat,
mîna asmuțind spre spadă :
„Cine-i ?“ — și mi s-a răspuns :
„Un bărbat“. M-avînt cu spada,
și atunci îmi spune că-i
regele, Estrella dragă.
Eu l-am și recunoscut,
dar m-am prefăcut că nu,
presimțind că sfîntul cer
suferinți îmi hărăzește.
Mă atacă-atunci ca rege,
furios și ofensat,
căci un rege ce atacă
furios, cu sine poartă
și curajul lui regesc.
Paji ieșit-au, cu făclii,
și atunci, ca să nu fie
chiar de toți recunoscut,
spatele la toți ne-ntoarse.

O luai la rost pe sclavă,
iară ea, fără să-ndure
caznele lui Dionysos,
mi-a mărturisit îndată
ce și cum fu să se-ntîmple.
Pentru-a ei trădare crudă,
însuși regele-i dăduse
un bilet, prin care ea
dobîndea chiar libertatea.
Eu din casă iute-am scos-o,
ca suflarea-i otrăvită
să nu semene necinstea
printre nobilele case,
căci un monstru-i slujitorul,
dacă-i rău, în orice casă,
crocodil înșelător,
ce-are-n botu-i, necurmat,
lingușeli și măguliri.
Și am prins-o chiar la poartă,
și pe umeri am și dus-o
la alcázar, unde-acum
de grilaje-i spînzurată
pentru marea-i fărdelege.
Vreau ca regele să știe
că-n Sevilla Brutuși sînt
pentru oricare Tarquiniu,
și că sînt vasali cinstiți
și de veche viță-aleasă.
Asta s-a-ntîmplat, Estrella.
Cinstea noastră e-n pericol.
Sînt silit să plec de-acasă
și să te căsătoresc
neîntîrziat pe tine.

Ţi-o fi soţ Sancho Ortíz
şi, sub ocrotirea lui,
de a regelui asprime
vei scăpa, eu fiind slobod
de aici să fug departe.
O să-l caut deîndată,
să-mi salvez onoarea vrînd,
iar tu să renvii, Estrella,
fala marilor Tavera,
grele vremuri înfruntînd.

ESTRELLA

Busto, mîna-ţi strîng cu drag
pentru bucuria mare
ce mi-o faci... Mă învoiesc.

BUSTO

Azi vei fi soţia lui,
soră dragă, dar tăcerea
s-o păstrezi ; de ea atîrnă
greu de tot onoarea mea.

(Iese din scenă.)

ESTRELLA

Dragoste ! Ce fericire !
De-azi nainte, ah, ne leagă
nod ce nu-i de dezlegat.
Cine însă a crezut
că sfîrşitul e-nceputul ?
cînd un mare cărturar
s-a temut de mari primejdii,
de la cupă pîn-la buze ?

(Iese din scenă.)

SCENA X

Salon la alcázar.

REGELE, cu două foi de hîrtie în mînă. Don ARÍAS

DON ARÍAS

E aici don Sancho, doamne,
și primit să fie-așteaptă.

REGELE

Am hîrtie să-l condamne
pe Tavera — și-astă faptă
lui don Sancho i se iartă,
prin hîrtia astălaltă.
Cere viclenii și artă
dragostea ce-n piept tresaltă.
Asta-i voia mea înaltă.
Cheamă-l, don Arías, și
singur lasă-mă cu el.

DON ARÍAS

Singur ?

REGELE

Da. În acest fel,
el va crede, sigur fii,
că al întîlnirii țel
doar de doi e cunoscut.
Mi se pare lucru bun
ca-n secret să mă răzbun.
Cheamă-l.

DON ARÍAS

Da, numaidecît.

(Iese din scenă.)

REGELE

Dragoste, nu, hotărît,
ăsta nu-i regesc trofeu,
dar voi fi iertat, în schimb,
prin măreţe fapte eu,
încrustate-n bronz de Timp,
prin al nemuririi nimb.

SCENA XI

REGELE, Don SANCHO

SANCHO

Talpa, sacră majestate,
s-o sărut.

REGELE

Don Sancho, dar
în genunchi, o, nu se poate.
Scoală-te.

SANCHO

Señor...

REGELE

(aparte)

Vezi rar
om mai chipeş.

SANCHO

Majestate,
cînd e regele de faţă,
filozofii gînditori
şi celebrii oratori
ce vorbirea ne învaţă,
pierd retorice culori.

Eu nici una nu-s, nici alta,
și sînt turburat nespus,
cînd mă văd deodată pus
lîngă treapta lui, înalta,
mai cît regele de sus.

REGELE

Ce anume vezi în rege ?

SANCHO

Văd divina majestate
și pe Dumnezeu în toate
faptele-i — și-n a sa lege.
Vitejia, se-nțelege,
o mai văd.

REGELE

Și cum te simți ?

SANCHO

Onorat ca niciodată
și regeștilor dorinți
preaplecat.

REGELE

Puține minți
au atîta judecată ;
și ești brav soldat și, deci,
unei taine păstrător
sigur poți să-i fii.

SANCHO

Señor,
onorat sînt pentru veci,
de virtuți clocotitor,
cînd mă crede-al meu monarc.

Chiar de nu le am, simt cum
mi se dăruie acum
și de mari virtuți mă-ncarc.

REGELE

Sigur, ai virtuți duium —
și virtuțile sînt stele.

SANCHO
(aparte)

Sigur m-am nenorocit,
de-mi vorbește despre ele
Fără stea s-o fi gîndit
să mă lase-n bezne grele.

REGELE

Cred că vrei neapărat
s-afli pentru ce anume
azi la mine te-am chemat :
cum ești brav și dîrz soldat —
asta știu după renume —
iată-mi vrerea : în secret,
pe un om vreau să-l omori.
Dintre-atîția luptători,
te-am ales ca om discret,
dovedit adeseori.

SANCHO

Este vinovat ?

REGELE

Chiar foarte.

SANCHO

Dacă are mare vină,
poate fi trimis la moarte
în secret ? Și să nu vină
lume multă, de departe,

spre-a afla din ce pricină
e ucis ? Au vinovat
nu se face-un rege-ales,
dînd cumva de înțeles
că ar fi nevinovat
cel cărui spre moarte ghies
i se dă ? De vină n-are,
nu e după dreaptă lege
osîndit — și-un rege mare,
tocmai pentru că e rege,
nu poate-astfel să omoare.
Căci dacă un braț puternic
pe-un vrăjmaș nu se răzbună
printr-o lege la-ndemînă,
ar fi bine pe nemernic
să-l mai ierte — și să-și spună
că la moarte de-l trimite
pe-un umil, ce-i o otreapă,
pe lîngă regala capă,
patimile-n piept mocnite
din frîu strîns deodată scapă,
pentru vreun păcat ușor.
Dacă e jignirea mică,
eu să-l ierți te rog, señor.

REGELE

Ca să-i fii apărător
crezi că te-am chemat, adică ?
Au nu crezi, Sancho Ortíz,
că regala mea onoare
s-a simțit jignită tare,
dacă astfel să-l ucizi
cer pentru a lui purtare ?
Merită, de-a săvîrșit
crimen laesae moartea ?

SANCHO

Da,
ars pe rug.

REGELE

Și-i chiar așa.

SANCHO

Atunci moară, negreșit,
Rege, pe onoarea mea,
frate de mi-ar fi, de sînge,
rudă ori prieten bun,
cărui sufletul mi-l spun,
glasul inimii se frînge
dacă-mi ceri să te răzbun.
Dar cînd voia ta stăpînă
cere-le cu neființa
a-și plăti nesocotința...

REGELE

Dă-mi cuvîntul și-a ta mînă.

SANCHO

Ia-mi, cu mîna , și credința.

REGELE

Cum la moarte nu se-așteaptă,
viața poți să-i iei ușor.

SANCHO

Eu sînt un soldat, señor ;
moarte dau prin luptă dreaptă,
nu pot fi un trădător.
Corp la corp, în văzul lumii,
ca să lupte-l voi desfide.
Cel ce, neluptînd, ucide,

e un laș pe fața humii ;
n-are scuză — că-i doar gîde.
Cel ce prin trădare piere,
e mai cîștigat decît
cel care l-a omorît,
că-l plîng toți, cu grea durere,
iară cel viu e urît,
trădător strigat de toți.

REGELE

Sancho, poți din a mea parte,
să-l ucizi cum vrei și poți.
Ai acest bilet, să-l scoți
la vedere, a lui moarte
să se știe-ndreptățită
prin regală dezlegare.

(Îi dă hîrtia.)

SANCHO

Zice-așa : *(Citește.)* „E-ndreptățit
Sancho Ortíz să omoare,
iar dacă la închisoare
va ajunge, negreșit,
la liman mă leg să-l scot.
Iscălesc, pecetluit,
chiar *Eu, Regele.*“ — Uimit
sînt, o, rege, căci nu pot
să concep c-atît de slabă
ți-e încrederea în mine.
C-o hîrtie deci la treabă
să pornesc ? Nu se cuvine.
În cuvînt eu, mai degrabă,
mă încred — și nu-n hîrtie,
căci cuvintele regești
mută munți din loc, se știe.
Prin cuvînt te-ncrede mie,

fără teamă că greșești.
Pentru-acest cuvînt, oricînd
La scrisori renunț eu, și-s
gata să-l omor. Promis
de-i un lucru prin cuvînt,
n-are rost cuvîntul scris.
Rege, deci hîrtia rupe!
Mai degrabă, fără ea
viața i-o voi întrerupe.
Pe cuvînt pun preț, și nu pe
ea, ce l-ar discredita.
O, cuvîntu-i mult mai bun.
Fie-ne cuvîntul lege.
Eu pe rege-o să-l răzbun —
fi-voi liberat de rege.

(Rupe hîrtia.)

Astfel de ne-om înțelege,
și știind că o hîrtie
poate doar strica mai mult,
eu pe rege-o să-l ascult;
drept răsplată, o soție,
vreau, ce mi-o doresc demult,
și atît...

REGELE

Făgăduită
ți-este, chiar de-i mai bogată
decît orice altă fată
din Castilia.

SANCHO

Menită
fie-ți, rege,-Arabia toată.
Să durezi regești castele

pîn-la tropicele calde.
Polul rece să-l asalte
spaniolele vîntrele !

REGELE

Împlinirea vrerii nalte
Sancho, fi-va răsplătită ;
Uite,-aici stă scris un nume
ce-l vreau șters de pe-astă lume.

(Îi dă o hîrtie.)

În Sevilla ta vrăjită
cică are bun renume.

SANCHO

În curînd vom ști ce poate.

REGELE

Sancho, știm acest secret
numai eu și tu. Discret,
cum te știu, le fă pe toate.
Taci... Ai numele-n bilet.

(Iese din scenă.)

SCENA XII

CLARINDO, SANCHO

CLARINDO

Au norocos nu ești
cînd dai de-un om și-i spui plăcute vești ?
De cinste-s bun, señor,
căci împlinit ți-e dorul arzător.

SANCHO

Te ții de glume ?

CLARINDO

Care ?
Cum ? Sufletul nu-i bun de cinste oare ?
(Îi dă o hîrtie.)

SANCHO

Scrisoare ?

CLARINDO

De la dînsa,
ce,-n chipu-i, străluciri de soare strîn-
cînd soarele, în zori,
e aur, lapte dulce și bujori.
Biletul mi-a cerut
să-ți duc, și-apoi să-ți cer și de băut.

SANCHO

De ce ?

CLARINDO

Păi, cum să spun,
Cînd azi faci nunta, nu-s de cinste bun ?

SANCHO

Clarindo, n-ai să crezi,
dar ești frumos ! Hai să mă-mbrățișezi !

CLARINDO

Cu bune veşti, plăcut
la chip mi-s — dar eram un monstru slut,
de aduceam veşti proaste.
Frumos te fac doar mari plăceri de-al
de-aste.
Nu-i om care să-mi vie
cu chip plăcut, cerînd o datorie.

Și nici cu chip urît,
cînd vine s-o plătească, hotărît.
Ay, pofte pămîntești,
ce faç din sluți ființe îngerești,
și din frumos un slut !

SANCHO

Ay, tu, răvaș, de dragoste, plăcut,
te-aș bea prin sărutări,
să-ți tai, astfel, spre inimă cărări,
ca-n ea să poți irumpe
mai veșnic decît flori de aur, scumpe.
Clarindo, n-ai să crezi,
dar ești frumos ! Sari să mă-mbrățișezi.

CLARINDO

Mi-s ca o espadrilă.

SANCHO

Acum chiar să-l citesc zău că mi-e milă,
și mor de bucurie,
căci cine, ziua, a văzut stea vie ?
Luceafărul stingher
azi soare-i pentru mine ? Ah, și sper
că raza ei divină
mă va scălda în valuri de lumină.

(Citește.)

„Iubite soț, sosit-a
clipita noastră dulce, multdorita.
Te caută-al meu frate,
spre-a ne lega în lanțuri fermecate.
Ci caută-l și tu,
prilejul bun să nu-l pierzi, Sancho, nu.
Estrella ta.“ — C-o stea

ca dînsa, unde nu mă pot nălța ?
Revii, Polux divin,
și om sînt — și-s de fericire plin !

CLARINDO

Să ne trăiești sub soare,
și fie-ți vecii clipe la picioare !
Dacă iubești, să schimbi
mereu în dragoste-al speranței nimb !
La bătălii pornit,
dușmanii să-ți învingi necontenit !
Să n-ajungi niciodată
învins, căci azi ți-e soarta minunată !

SANCHO

Te du la majordom,
să-i spui că-s fericit cum nu-i alt om ;
să scoată la iveală
livrelele, sclipind de poleială ;
lacheii, pajii mei,
să poarte-n cap cununi cu vii scîntei,
să văd cum zboară,
frumoasă, a panașelor povară.
Ah, cinste vrei să-ți fac ?
Tu ia acest topaz, de-ți e pe plac !
Și soarele ți-aș da,
de piatră de inel ar fi cumva.

CLARINDO

Mai mult decît o piatră,
în doi, să dăinuiți pe-a lumii vatră !
Mulți ani să tot trăiți,
ani mult mai mulți ca oamenii smintiți !

(Iese din scenă.)

SCENA XIII

SANCHO

Să dau de Busto zbor,
că-ntre dorințe și speranțe mor.
Ciudată-i dragostea !
Auzi : să nască,-n plină zi, o stea !
Dar sufletul cum plin e
de raze, am uitat, și nu e bine,
scrisoarea s-o deschid,
să văd pe cine-anume-o să ucid.

(Citește.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Doamne,
după clipă de plăcere,
jocul vieții la durere
prinde-acum să mă condamne.
Joc de cărți e viața toată —,
cărți amestecate prost,
căci al bucuriei cost
e durerea-ncrîncenată.
Prost mi-a fost amestecată
cartea ce, în vii culori
am văzut-o zugrăvită,
căci acum e spălăcită !
Sancho, ți-a ieșit să mori —,
soarta-ți e pecetluită !
Cum să-mi aflu mîngîiere ?
Dar să mai citesc bitletul :

(Citește.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere,
deci, speranța mea... Eu, bietul,
sînt pierdut... Nu-i nici o oră
de cînd greu cuvînt mi-am dat,

să-l ucid pe-al meu cumnat,
ca s-o pierd, vai, și pe soră.
Sancho, nu-i adevărat!
Busto să trăiască-n veci!
Cum? Pe dragoste, onoarea
să ți-o vinzi? Să moară, deci!
Ba, trăiască! Steie-n teci
spadele! Oh, disperarea
mă cuprinde — căci nu pot
să-mi păstrez onoarea, dacă
nu-l ucid; dacă, buimacă,
dragostea mă cere tot,
spada-n contra lui s-o scot?
Nu! Dar cum regeasca vrere
s-o-mplinesc? Aș vrea să mor,
să dispar cumva, ca-n zbor,

(Citește.)

„Cel care ucis se cere
e Busto Tavera." — Piere
cea mai mică îndoială.
Ah, de nu i-aș fi promis
regelui! Grea învoială!
Și de n-aș iubi ca-n vis!
Stea frumoasă, ideală,
o, de nu te-aș fi văzut!
Dar stă regele să-ți ceară
moartea, Busto... Busto moară!
Nu! Ar fi chin prea durut!
Să trăiască, așadară!
Dár dacă pentru Estrella
regele-l ucide? Și...
tocmai eu să fiu acela,
cînd s-o apăr drept ar fi?
Busto, nu, nu veï muri.
Dar sînt cavaler — și fac

numai ceeace se cere,
şi nu ce mi-ar fi pe plac.
Care lege, cavalere,
s-o respecţi întîi ? Buimac,
chiar de face-o fărdelege
regele, dator eu sînt
să ascult întîi de rege.
Dumnezeu, prin sfînta-i lege,
îl va pedepsi curînd.
Tu, iubire, marea pară
potoleşte-ţi ! E o lege
care strigă : Busto moară !
Legea dată e de rege !
Cine să mai strige iară
„Viva Busto ! ?“ — Tu mă iartă,
tu mă iartă, o, Estrella !
Pedepsitul e acela
care poate tot să piardă.
Ce să fac ? Ascult de soartă !

SCENA XIV

BUSTO, SANCHO

BUSTO

Doamne, ce noroc, cumnate,
să te întîlnesc !

SANCHO

(aparte)

Mi-e greaţă,
ah, de mine ! Vine viaţă
să-mi aducă ! Eu se poate
moartea să-i aduc ?

BUSTO

Sînt toate
cum doream — şi-om face nuntă !

SANCHO

(aparte)

Cine soartă-atît de cruntă
mai avu ? Tu îl iubeşti, —
deci cu ce iubeşti te-nfruntă,
şi ucide-l ! Groaznic eşti !
Şi-o mai pierzi şi pe-a lui soră,
şi pierzi totul, ca smintit !

BUSTO

Cum ? Cînd steaua ce te-adoră
ţi-o ofer, aşa-i primit
darul meu ?

SANCHO

Mă-nchin smerit,
dar că nu o merit spun.

BUSTO

Nu o meriţi ? Cam ciudat
eşti chiar în al nunţii-ajun ;
Ochi de rătăcit nebun
parcă ai ! Taci, turburat ;
parcă te-ai schimbat în sloi !
Nu eşti însurat prin acte
cu Estrella ?

SANCHO

Să mai rabde !
N-o mai vreau !

BUSTO

Prieteni, noi,
cînd am fost, prin gînd şi fapte,

tu așa-mi vorbești ? Nu știi
cine sînt ?

SANCHO

Ba știu — și-așa
mi se cade a-ți vorbi.

BUSTO

Un Tavera sînt...

SANCHO

Da, și
ce-i cu asta ?

BUSTO

S-ar părea
c-ai uitat că sînt un om
nobil și de viță-aleasă,
că onoarea nu și-o lasă
pîngărită-un gentilom.
Sancho, mă jignești !

SANCHO

Ei lasă !
Mai jignit sînt eu.

BUSTO

Tu ? Cum ?
Și de ce ?

SANCHO

Jignit sînt, iată,
că vorbesc cu tine-acum.

BUSTO

Minți — de zici că mi-e pătată
cinstea — și, pe-al cinstei drum,
o să-ți dovedesc că minți !

(Scot spadele din teacă.)

SANCHO

Ce ? Tu, mie, secătură ?

(Aparte.)

Dragoste, îmi ies din minți !
Iartă-mă că n-am măsură,
dar ascult de-un rege-prinț !

(Se bat.)

BUSTO

Stai, că mor !

(Cade.)

SANCHO

O, Doamne, sfinte,
te-am rănit ! N-am vrut — și-aștept,
și te rog, frate, fierbinte,
căci sînt iar stăpîn pe minte,
spada să mi-o-mplînți în piept !
Sufletului taie-i drum,
ca din pieptul meu să zboare.

BUSTO

Frate, să ai grije mare
de Estrella de acum.
Adios !

(Moare.)

SANCHO

Necruțătoare
spadă ! Spadă sîngeroasă,
viața de mi-o iei, tirană,
dă-mă, dă-mă morții hrană !
Să-i plătesc pe loc mă lasă
sufletul, prin altă rană !

SCENA XV

Cei doi mari Alcalzi, Don PEDRO de GUZMÁN și FARFÁN de RIBERA ; CAVALERI ; SANCHO ; BUSTO, mort

DON PEDRO

Ce faci ? Stai !

SANCHO

Cînd viața eu
mi-am ucis — să mă opresc ?

FARFÁN

Fapt cumplit și nebunesc !

DON PEDRO

Ce-ai făcut ?

SANCHO

Pe frate-meu
l-am ucis ! Să mor doresc,
că-s sevillian Cain :
pe-un Abel nevinovat
l-am ucis în chip hain.
Merit moartea, pe deplin !

SCENA XVI

Don ARÍAS, aceiași

DON ARÍAS

Ce-i aici ?

SANCHO

Cuvîntul dat,
ce bărbaților li-i lege,
și onoarea, ce tot lor
calea vieții le-o alege,
iată ce-au făcut, señor !
Afle preamăritul rege
că bărbații din Sevilla
țin cuvîntul dat în mînă !
Nici pentru-ai lor frați ei mila
n-o cunosc și, cu de-a sila,
strivesc stelele-n țărînă.

DON PEDRO

Pe don Busto l-a ucis !

DON ARÍAS

Ah, dar a-ntrecut măsura !

SANCHO

Țineți-mă-n veci închis,
Dragostea m-a-mpins, nu ura,
și-acum singurul meu vis
e să mor — căci e zăludă
dragostea, cînd, prea iubind,
m-a-ndemnat spre-o faptă crudă.
Lumea toată vreau s-audă :
Moartea-i singurul meu jind !

DON PEDRO

La Triana stea, sub pază,
căci orașul se stîrnește.

SANCHO

Busto, frate !

FARFÁN

E de groază
omul ăsta : aiurează !

SANCHO

Vreau pe umeri eu să-l duc !
O, lăsați-mă să-ntrup
trupul mort în al meu trup !
Átlas vreau să-i fiu, năuc,
Viața să i-o readuc !

DON PEDRO

E nebun !

SANCHO

Respect o lege !
Asta-nseamnă să fii rege,
și-asta vreau să spun, señor :
de-o-nțeleg, o, nu-nțelege
legea asta cruntul dor,
căci eu tac — și n-am să spun,
nu, cine mi-a dat poruncă
să-l ucid ! Doar pot să spún că
eu l-am omorît... Nebun
fost-am și nebun sînt încă !

(Îl duc arestat și ies toți din scenă.)

SCENA XVII

Odaie în casa lui Busto.

ESTRELLA, TEODORA

ESTRELLA

Doamne, m-oi fi îmbrăcat
cum se cere, Teodora ?
Dă-mi te rog, oglinda.

TEODORA

O,
o, señora, nu-n oglindă
te uita, ci doar la tine,
căci în lume nu-i oglindă,
alta, care să grăiască
adevăru-adevărat
şi să-i spună frumuseţii
cu adevărat măsura.

ESTRELLA

Simt că m-am schimbat la chip
şi sînt toată foc încins.

TEODORA

Asta-nseamnă, o, señora,
doar că sîngele s-a strîns
în obraji, ca să-ţi serbeze,
între temeri şi sfială,
negrăita fericire.
Mi se pare că şi vine,
parcă îmbăiat în zîmbet,
soţul meu ca să-mi întindă,
doldora de mîngîieri,
mîna lui... Parcă-mi arată

eum din ochii lui mijiți
sufletul spre mine-i zboară.
Fericită ziua, ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

TEODORA

Cîntă parcă oameni mulți,
și-a căzut oglinda ! ...Vai,
iată ce înseamnă pizma,

(Ridică oglinda.)

că-n oglindă, dintr-o lună,
mii de luni pe cer născură.

ESTRELLA

Cum, s-a spart ?

TEODORA

Vai, da, señora !

ESTRELLA

Bine-mi pare, Teodora,
căci eu n-aștept o oglindă-n
care ochii să mi-i văd.
Și cum áltfel de oglindă
eu aștept — se spargă asta,
căci îl vreau, de mine-alături,
doar pe el oglindă vie.

SCENA XVIII

CLARINDO, îmbrăcat de sărbătoare ; aceleași

CLARINDO

O, señora, penele-astea,
ce le port la pălărie,

ce să-i fac — strigări de nuntă-s!
Nu mi-s ferches ? Dumnezeu
parcă m-a făcut să fiu
astăzi ca o paparudă,
împopoţonat pe-afară
şi lemn gol pe dinlăuntru.
Cu scrisoarea eu m-am dus
drept la seniorul meu,
şi mi-a dat acest inel,
socotind că-s bun de cinste.

ESTRELLA

Eu fac cinste şi mai mare :
dă-mi inelul tău, şi ia
diamantul ăsta.

CLARINDO

Ruptă
este piatra pe la mijloc,
poate de tristeţe multă,
căci topazurile sînt
jalea despărţirii... Iată,
piatra asta-i ruptă-n două.

ESTRELLA

N-are nici o-nsemnătate
faptul că e ruptă, căci
bine-i pietrele să-mi simtă
bucuria şi plăcerea.
Ah, ce zi preaminunată !
Steaua asta mie mi-a fost dată !

CLARINDO

Zarvă mare-aud prin curţi.

TEODORA

Da, și parcă pași pe scări
se aud.

ESTRELLA

Împărtăși-voi
bucuria mea cu toți.

SCENA XIX

Marii ALCALZI, cu oameni care duc trupul neînsuflețit al lui Busto. Aceiași

ESTRELLA

Ah, ce-i, ce s-a întîmplat ?

DON PEDRO

Oamenilor hărăzite
li-s nenorociri, dezastre,
căci ocean de plîns e viața.
Mort e don Busto Tavera,
și-acum calcă pașii lui,
lin, pe-a stelelor din ceruri
fermecată-argintărie.
Mîngîiere ți-e doar faptul
că al său crud ucigaș,
Sancho Ortíz de las Roelas,
a fost dus la închisoare
și că mîine, negreșit,
judecată-i va fi fapta.

ESTRELLA

Dumnezeule preasfinte !
Ah, lăsați-mă în pace,
crunți dușmani, care tîrîți

după voi întreg noianul
furiilor din infern !
Al meu frate, Busto,-i mort —
şi l-a omorît don Sancho !
Cine-a cutezat să spună
asta ? Cine să asculte
a putut — şi n-a murit ?
Piatră sînt — căci încă-s vie !
Zi cumplită, blestemată !
Steaua asta mie mi-a fost dată !
Au pe lume nu există
spade, funii şi cuţite,
ruguri, cum şi veninoase
vipere, ce omorît-au
o regină egipteană ?
Milă fie-vă de mine,
şi ucideţi-mă !

DON PEDRO

Da,
e strivită de durere,
şi e de-nţeles.

ESTRELLA

Cumplită,
blestemată mi-a fost steaua !
Al meu frate, Busto, -i mort,
şi l-a omorît don Sancho !
Ay, toţi trei am fost un suflet,
şi el sufletele-acestea
le-a ucis c-o-mpunsătură !
O, lăsaţi-mă, căci simt
că-s pierdută !

FARFÁN

Neferice
frumusețe !

DON PEDRO

(lui Clarindo)

Să n-o lași
singură acum.

CLARINDO

Señora...

ESTRELLA

Piei din fața mea, tu, rob
al acelui ucigaș !
Cum sfîrșesc cu toate astăzi,
să sfîrșesc vreau și cu viața.
Bléstem ziua, bléstem ora !
Asta mi-a fost Steaua, Teodora !

ACTUL III

SCENA I

Salon la alcázar.

REGELE, cei doi Mari ALCALZI, Don ARÍAS

DON PEDRO

Crima-şi recunoaşte, dar
nu spune de ce-a ucis.

REGELE

Nu a spus că Busto chiar
l-a stîrnit ?

DON PEDRO

Nimic precis.
Doar *„nu ştiu“* mereu a zis.

REGELE

Busto i-o fi dat pricină

DON PEDRO

Nu, señor.

DON ARÍAS

Neclar, urît
este cazul !

DON PEDRO

Fără vină
crede că l-a omorît,
și că-i fapta lui haină.

FARFÁN

L-a ucis, mărturisește,
pentru că s-ar fi jurat.

DON ARÍAS

Busto pricină, firește,
i-o fi dat.

DON PEDRO

Nu, nu i-a dat.

REGELE

Spuneți-i neapărat
că-i cer dezvinovățirea,
că prieten îi sînt încă,
dar mă voi schimba în stîncă,
de-și ascunde rătăcirea
în tăcerea lui adîncă.
Pe Busto Tavera spună
de ce l-a ucis anume ;
spună pricini, spună nume ;
altfel, crunt va să apună
steaua lui pe astă lume.
Spună cine l-a trimis,
sau ce pricini a avut ;
pentru cine l-a ucis...
Cît mi-e sufletul deschis,
spună — nu rămînă mut ;
altfel — moartea să-și aștepte!

DON PEDRO

Tocmai moartea și-o așteaptă.
I se pare că nedrept e
și-i urîtă cruda-i faptă,
și pe sine nu se rabdă...
Stă doar mut, ca scos din minți.

REGELE

Nu se plînge ?

FARFÁN

Nu, señor ;
ros e, însă, de căinți.

REGELE

Rar curaj și uimitor.

FARFÁN

Zice că de-acest omor
este singur vinovat.

REGELE

Doi ca el pe lume nu-s,
și curajul lor nespus
de-l adun cu-adevărat,
în încurcătură-s pus.
Voi, alcalzi, în vorbe scurte,
spuneți-i că vina lui
se va ușura la Curte,
de va recunoaște cui,
căror legăminte-absurde
s-a supus... Alcalzi, cu bine...
Don Arías, mergi cu ei ;
fă-l pe orb să spună cine
l-a-ndemnat, cu ce temei,
spre-astă faptă de rușine.

De-ar rosti chiar al meu nume,
spune-i că îi dau, anume,
eu porunci... Că altfel, moartea,
față de amar de lume
i-o pecetlui lui soartea,
spre-a Sevillei spaimă mare.

DON ARÍAS

Plec, señor.

(Ies din scenă alcalzii și Don Arías.)

SCENA II

Don MANUEL, REGELE

DON MANUEL

Frumoasa soră
a lui Busto te imploră
s-o primești. Cernită-i tare.

REGELE

Sînt la a primirii oră...
Cine-o-mpiedică ?

DON MANUEL

Mulțimea.

REGELE

Ah, pe-aici, în trebi regești,
se mai bagă și prostimea !
Vreau un scaun... S-o poftești
deîndată.

DON MANUEL

Înălțimea-Voastră, plec s-o chem îndată.

(Don Manuel iese din scenă.)

REGELE

Va veni, da, revărsînd
frumusețea-i minunată,
ca o stea din ceruri, cînd
după mari furtuni se-arată.

(Don Manuel reintră în scenă.)

DON MANUEL

E aici, señor.

REGELE

Nu poate
răsări al zilei astru
în april așa măiastru,
chiar de chipu-i stă s-arate,
de tristețe, alb-albastru.

SCENA III

ESTRELLA, ÎNSOȚITORI ; aceiași

ESTRELLA

Rege preacreștin, don Sancho,
al Castiliei ilustru
rege, mult slăvit prin fapte
și erou prin mari virtuți, —
ca nefericită stea,
care razele-și ascunde
sub cernitul văl de doliu,
văl pe care plîns de jale

l-a schimbat în negri nouri,
vin să-ți cer dreptate azi.
Dar nu cer ca să rostească
însuși regele osînda,
ci să-ngăduie să judec
eu, spre-a hotărî pedeapsa,
pe al răzbunării drum.
Fost-am stea de primăvară,
cînd e cîmpul plin de flori,
iar acum, strivită, plînsă,
am ajuns o stea de toamnă.
Nu-mi las ochii să-și usuce
lacrimile — nu cumva,
înecîndu-se în ele,
ale mele simțăminte
să le învinovățească.
L-am iubit pe al meu frate,
pe don Busto, care, astăzi,
sacrele poveri își poartă
pe albastrele tărîmuri,
lin păşind pe nimb de stele.
Ca un frate, ca un tată
el m-a ocrotit mereu.
Cu respect și ascultare,
lui în toate m-am supus.
Fericiți trăiam alături,
fără a lăsa, vreodată,
soarele să ne rănească,
chiar dacă, la geamul meu,
rareori se arătau,
mîndre, razele de soare.
Pizmuia Sevilla toată
înțelegerea-ntre frați,
căci eram, frate și soră,
doar o Stea noi amîndoi.
Dar un vînător tiran

a făcut din arc să-i zboare,
către fratele meu drag,
zbîrnîind, săgeata morții,
ca să stingă bucuria
noastră, a amîndurora.
Rege, mi-am pierdut un frate ;
Rege, mi-am pierdut și soțul ;
Rege, singură rămas-am ;
Rege, nu poți să rămîi
rege — de nu faci dreptate.
Rege, fă-mi dreptate deci,
dîndu-mi-l pe ucigaș,
ca să pot să-l judec eu
și osînda să-i rostesc,
pe măsura faptei lui.
Rege, mi-l încredințează
mie — și mă voi ruga
să domnești în veci de veci,
semilunile să-nvingi
de pe plaiuri andaluze,
să te laude Sevilla,
fără să te proslăvească,
azi, locuitorii ei,
ci în bronz nemuritor
să-ți înalțe toți statuia.

REGELE

Oprește-ți, o, al lacrimei talaz,
de nu-mi vrei ars palatul de dogoare,
De este raza soarelui topaz,
știi, stelele sînt lacrime solare.
Deci ardă-i aurorei pe obraz,
cînd soarele le dă încredințare,
și lasă-le pe cerul lor să ardă,
nu pe pămîntul nostru să se piardă,
Hai, ia acest bilet... Mergi la Triana...

Pecetea mea deschide orice porți.
Pe mînă-ți va fi dat : fii tu tirana
hircanică — trimite-l la cei morți,
chiar dacă-zborul berzei nu prigoana
te-nvață, ci doar mila... Cruntei sorți
să-i fie păsări și jivine semne,
pe oameni cu cruzime să-i însemne.
Ucis ți-e fratele... L-a omorît
Sancho Ortíz — așa se spune ; deci
răzbună-i moartea — însă, hotărît,
de vină-i frumusețea ta, în veci.
Femeia-i mai puternică decît
orice ființă... Stea ești — dar te pleci..?
Plecîndu-te, i-nvingi pe dirji și teferi
și ești mai tare decît doi luceferi.

ESTRELLA

Mărite rege, frumusețea mea
ce vină poartă-n moartea fără vină ?
Prin ușurință fost-am eu cumva,
voind aceasta, morții lui pricină ?
În felul cum mă port, au cineva
să creadă că-s ușoară pradă-nclină ?
Au a femeii frumusețe-mparte,
nevrînd, nedînd pricini, în lume, moarte ?

REGELE

O, nu-i ființa voastră ucigașă,
ci frumusețea, ce-i de ceruri dată ;
pe sine s-ar jigni cînd, prea trufașă,
chiar Firea întrecînd, ar fi ingrată,
zgîrcindu-se cu perla drăgălașă,
și-argintul, și-aurul, cît marea toată.
Nu-i drept să te zgîrcești cu-asemeni daruri!

ESTRELLA

Virtutea mi-i zgîrcenia... Cînd haruri
de-acestea aș avea, aș ști să pot
să-mi smulg din cap și aur, și argint,
și chipul chiar mi l-aș sluți de tot.
Ba l-aș și arde-n flăcări fără-alint.
Mort e-un Tavera, dar eu mă socot
Tavera! Dezonoarea dacă simt
că m-ar păta, i-oi fi chiar eu năpasta.
S-o stric sînt gata chiar în clipa asta.

(Ies toți din scenă, în afară de rege.)

SCENA IV

REGELE

Pe Sancho Ortíz de i-l las pe mînă,
cu mîna ei eu cred c-o să-l omoare.
Lăsat-a Dumnezeu cruzime pînă
și în făptura ei fermecătoare!
Cumplit e cînd greșeala ni-i stăpînă!
Eu sînt de vină... Deci, din închisoare
să-l scap... Amorul calcă peste regi,
și după cheful lui promulgă legi.

(Iese din scenă.)

SCENA V

O închisoare.

SANCHO, CLARINDO, CÎNTĂREȚI

SANCHO

Nu ai scris cumva, Clarindo,
niște versuri despre mine?

CLARINDO

Cînd aştepţi răsplată slabă,
cum să poţi să scrii, señor ?
La serbările din piaţă,
versuri mulţi mi-au tot cerut ;
şi pe stradă, dînd de mine,
tot la fel — parc-aş fi fost
mare meşter croitor.
Mă-ntrebau : — „Ei, nu e gata
chestia-aia ?“ — dîndu-mi ghies
mai dihai ca la arat.
Iar cînd bine pieptănate,
cu dichis, le aduceam
stanţele, ziceau : — „Sînt bune,
şi îţi mulţumim, Clarindo.“
Apoi, fără să-mi plătească
pentru munca mea un ban,
îmi ziceau la revedere,
de-mi simţeam uscat gîtlejul.
Nimănuia nu-i mai scriu,
să n-ajung să cred c-aş fi
un neghiob între neghiobi,
căci şi versul oboseşte,
cînd foloase nu aduce.
Pună mîna pe condei
ăia, ce-s de carte tobă,
după ce au stat să soarbă
patruzecişicinci de ouă ;
scoată puişori de versuri
pentru alţi stăpîni — căci eu
scriu ca s-am ce să mănînc,
iar ei scriu de prea sătui.
De-aş avea eu de mîncare,
l-aş întrece prin tăcere

pe-Anaxagora — și glume
despre grecii ori latinii
luminați aș face, zău.

SCENA VI

ALCALZII (Don PEDRO de GUZMÁN și FARFÁN de RIBERA ;) Don ARÍAS. Aceiași

DON PEDRO

Hai, intrați.

CLARINDO

Eu cred, señor,
că vin cu sentința-n mînă
ăștia.

SANCHO

Păi atunci, îndată,
ardeți-i un cîntec, măi !

(Cîntăreților.)

Acum chiar că vreau să mor,
însă vreau să mor cîntînd,
ca s-arăt, în acest fel,
cît de mulțumit mă simt.
Asta vreau întîi, pe lîngă
faptul că doresc s-arăt
cît curaj mai am în piept,
încît nici chiar spaima morții
să mi-l stingă-n veci nu poate.

CLARINDO

I-auzi ce simțiri păgîne !
Oare,-n ceas atît de greu,
cum ar fi un nemțotei,

burdușit chiar de balercă
de vin vechi, de la Monturques
ori Lucena — așezări
sfinte, binecuvîntate ?

CÎNTĂREȚII
(cîntă)

Dacă tristă-mi este soartea
și durere-i viețuirea,
poate,-n lume, mulțumirea
să-mi aducă numai moartea.

CLARINDO

Cîntecul este grozav !

SANCHO

Bate chiar unde se cere,
și-i isteț, cît nu se poate.

CÎNTĂREȚII
(cîntă)

Cînd trăiești murind întruna,
cea mai bună viață-i moartea.

DON PEDRO

Cum, señor, acum e vreme
de cîntat ?
(Cîntăreții ies din scenă.)

SANCHO

Cum să-și omoare
cel din închisoare timpul
mai plăcut decît așa ?

FARFÁN

Cînd aproape-i ceasul morții
și, dintr-o clipită-ntr-alta,
stai și îți aștepți osînda
judecății nemiloase,
cum, de muzică ai chef ?

SANCHO

Eu sînt lebădă — și moartea
mi-o aștept cîntînd.

FARFÁN

Bătut-a
ceasul greu al tău, don Sancho.

SANCHO

Mîna v-o sărut și talpa
pentru vestea multplăcută !
Dulce zi ! *(Cîntăreților.)* Prieteni, n-am
altceva, decît acest
biet inel, ce închisoare
fost-a degetelor mele.
Împărțiți-l, drept răsplată,
și vestiți întregii lumi,
prin acea cîntare-a voastră,
mulțumirea ce-o încerc.

CÎNTĂREȚII

(cîntă)

Dacă tristă-mi este soartea
și durere-i viețuirea,
poate,-n lume, mulțumirea
să-mi aducă numai moartea.

SANCHO

Dacă-n moarte-i prelungită
viața — și-afli viață-n moarte,
o, señores, vestea morții
să mă bucure-i firesc.

DON PEDRO

Sancho Ortíz de las Roelas,
recunoști că l-ai ucis
pe Tavera Busto ?

SANCHO

Da,
recunosc cu voce tare :
l-am ucis pe cel mai nobil
dintre cavalerii care
s-au leit vreodată-n zale
şi-au purtat o spadă dîrză,
ori o lance neînvinsă,
ori un luciu coif pe creştet.
Legile prieteniei,
ce te leagă pe vecie,
eu le-am rupt cînd el a vrut
să-mi ofere numai mie
înstelaţii săi luceferi.
Căutaţi barbare cazne,
născociţi torturi cumplite,
ca în Spania să se uite
de Fálaris sau Mayenza.

FARFÁN

Chiar aşa, fără pricină
l-ai ucis ?

SANCHO

L-am omorît.
Asta-i tot ce recunosc.
Nu cunosc pricina, însă
o pricină-a fost, iar eu
nu se cade s-o destăinui.
De-o cunoaşte cineva,
s-o destăinuie el însuşi,
căci eu nu pricep de ce
trebuia să moară Busto.
Ştiu atît, că l-am ucis,
dar nu ştiu din ce pricină.

DON PEDRO

Dar e lașă perfidie
să ucizi fără pricină.

SANCHO

Dacă a murit, înseamnă
că pricini i-a dat cuiva.

DON PEDRO

Cui ?

SANCHO

Acelui ce m-aduse
în această tristă stare,
care n-are-n lume seamăn.

DON PEDRO

Cui anume ?

SANCHO

Nu pot spune,
căci mi-a-ncredințat o taină,
și cum rege-s eu prin fapte,
rege sînt și prin tăcere.
Iar ca eu să fiu ucis,
vouă de ajuns vă este
doar să știți că l-am ucis,
nentrebîndu-mă de ce.

DON ARÍAS

Eu, señor Sancho Ortíz,
Vin în numele Alteței
Sale, ca să-ți cer, cu rugă,
să mărturisești pricina
nebuniei săvîrșite.
Au pricina stă-n prieteni,

în femei, în datorii ?
E poruncă de la vreun
om puternic din regat ?
De la cineva suspus,
de la care ai la mînă
garanții, ori înțelegeri,
ori ceva scris, iscălit ?
Regele, prin gura mea,
cere să mărturisești
totul, despre orișicine.
Fă ce ești dator să faci.

SANCHO

Dac-aș sta să fac așa,
nu mi-aș face datoria,
o, señor... Alteței-Sale
vreau să i se spună doar
că eu știu să-mi țin cuvîntul,
și că dacă el e Sancho
cél Brav, eu același nume
port... Mai spuneți-i, apoi,
că puteam să am hîrtii,
dar îmi pare cam ciudat
că el de hîrtii întreabă,
cînd el însuși a văzut
cum eu rup orice hîrtie.
Da, eu l-am ucis pe Busto,
și chiar de-aș putea, pe loc,
s-ajung liber, nu o fac,
ca să nu arunc o pată
pe-un cuvînt, al altcuiva.
Eu sînt rege cînd cuvîntul
știu să-l țin — și l-am ținut.
Cel care ceva promite,
este drept la fel să facă.
Cînd prin vorbe te obligi,

mergi cu vorba pîn-la capăt.
Eu m-am obligat cu fapta,
iar dacă vorbirea poartă
numele de Sancho, eu
Sancho sînt — dar mut rămîn.
Asta, deci, Alteței-Sale
spuneți-i din partea mea,
și mai spuneți că doresc
să se știe că,-n Sevilla,
știm să ne purtăm ca regii.

DON ARÍAS

Dacă dezvinovățirea
stă pe buza ta, don Sancho,
nebunie-i să refuzi
să te dezvinovățești.

SANCHO

Eu sînt cine sînt... Fiind
cine sînt, pe mine însumi
mă domin tăcînd, sfruntîndu-l
pe-altul, care tace-acum.
Cel ce e chiar cine este,
fie cel ce e prin faptă.
Astfel, amîndoi vom face
totul numai pe potriva
celor ce, de fapt, sîntem.

DON ARÍAS

Am să-i spun Alteței-Sale
ce dorești.

DON PEDRO

Sancho Ortíz,
faptă grea ai săvîrșit.
Nu grăiești cu-nțelepciune.

FARFÁN

Sfatul Mare al Sevillei
l-ai jignit, Sancho Ortíz,
și asprimii lui cumplite
ți-i supusă, de-astăzi, viața,
și mînia lui ți-o strînge
gîtu-n șireang.

(Iese din scenă.)

DON PEDRO

Pe-un regidor,
care n-avea nici o vină,
l-ai ucis. Va ști Sevilla
crima grea să-ți pedepsească.

(Iese din scenă.)

DON ARÍAS

. . . . . .
. . . . . .[1]
Chiar și regelui, ce este
drept și sfînt. *(Aparte.)* Ah, ce curaj!
Ce virtute fără seamăn!

(Iese din scenă.)

SCENA VII

SANCHO, CLARINDO

CLARINDO

Cum de poți să-nduri, señor,
toate ale lor injurii?

SANCHO

Pot, Clarindo căci doresc
să fiu pedepsit de oameni,

[1] Lipsesc două versuri în original.

să mă ia drept altul cerul.
Nu auzi un huiet greu ?
Ard văzduhurile — pline
de bubuituri — și-un fulger,
dintre mii de fulgerări,
ca un șarpe, deasupră-mi,
se prăvale-n scăpărare
grea de cercuri mari de foc.

CLARINDO

Cred că ți-ai ieșit din minți !
(Aparte.) După mintea lui, și eu
să mă iau.

SANCHO

Ah, ard !

CLARINDO

Ce flăcări
mă cuprind !

SANCHO

Și tu, Clarindo,
ești lovit de fulger deci ?

CLARINDO

Cum, nu vezi că în cenușe
m-a schimbat ?

SANCHO

Nu-i cu putință !

CLARINDO

Mi-s un vreasc, făcut cenușe.

SANCHO

Dă-mi şi mie-un pic, Clarindo,
ca să am de acatiste.

SANCHO

Fulgerul nu te-a lovit
şi pe tine, biet señor ?

SANCHO

Nu mă vezi că-s preschimbat,
precum a lui Lot femeie,
într-un bulgăre de sare ?

CLARINDO

Vreau să văd.

SANCHO

Poţi să mă pipăi.

CLARINDO

Ah, eşti tare şi sărat !

SANCHO

Nătăfleaţă, cum să fiu
dacă-s bulgăre de sare ?

CLARINDO

Te vei risipi mai greu,
de eşti bulgăre... Dar zi-i,
cum de poţi vorbi ?

SANCHO

Pot, căci
sufletul îmi este-nchis
în al trupului infern.

Dar tu, care ești cenușe,
cum de poți vorbi ?

CLARINDO

Mi-s rug,
însă, sub cenușe,-mi stă
sufletul ca un tăciune.

SANCHO

Ah, ți-e sufletul tăciune ?
Nu e bine !

CLARINDO

Mai degrabă,
zi, señor, că nu-i chiar bine.

SANCHO

Om și fi-n cealaltă lume ?

CLARINDO

Cred că ni-s în iad, señor.

SANCHO

Chiar în iad, Clarindo ? Dar
după ce cunoști că-n iad
ne-am afla ?

CLARINDO

Păi, după faptul
că-n castelul ăsta văd
treisute de croitori,
toți minținд.

SANCHO

Da, bine zici
că ne-aflăm în iad. Trufia

văd că arde pe-acel turn,
care tot e-alcătuit
din trufaşi şi din obraznici.
Văd şi-Ambiţia că-nghite
hăuri mari de foc pe-acolo.

CLARINDO

Iar oleacă mai departe,
văd o gloată de birjari.

SANCHO

Dacă trec şi birji pe-acolo,
iadul zău că-l vor distruge.
Dar dacă sîntem în iad,
cum de nu văd grefieri ?

CLARINDO

Nu-i primesc, ca să nu işte
printre diavoli lungi procese.

SANCHO

Dacă nu-s procese-n iad,
iadu-i bun.

CLARINDO

Da, zău că-i bun.

SANCHO

Ăia ce-s ?

CLARINDO

Ce ? Cartofori,
pe o masă de jăratic.

SANCHO

Şi ceilalţi ?

CLARINDO

Îs draci sadea,
care-i duc, señor, legați.

SANCHO

Nu le-ajunge că sînt draci ?
Sînt și turnători ?... Dar ce
se aude ?

CLARINDO

Păi, fac zarvă
doi căsătoriți aiurea
și geloși nevoie-mare.

SANCHO

Ăștia,-n iad, de două ori
Își fac iadul, suferind
și aici, și pe pămînt ;
cruntă caznă, groaznic jug !
Zău că milă mi-e de ei !
Dar de ce rîzi ?

CLARINDO

Văd pe unul,
speriat, cum face semne
dracilor, că i-au tăiat
chica, mai mototolindu-i
și al hainei mîndru guler.

SANCHO

Asta chiar că-i caznă grea
Cred că-l doare rău.

CLARINDO

Acolo
urlă-ntruna sărăcia,
toată-n straie de eretici.

SANCHO

Suferă şi-aici, şi-acolo
biata sărăcie, veşnic,
pe cînd cere-s-ar iertate
ale ei greşeli, oricînd,
că-i femeie necăjită,
şi e dezvinovăţită
sărăcia cînd păcate
săvîrşeşte, de nevoie.
Nu te speria, Clarindo.

CLARINDO

Aoleu ! Aş vrea să ştiu
cine-i ăl cu peana-n mînă !

SANCHO

Ăla e Homer, iar cel
de alături, e Vergiliu,
căruia, cîndva, Didona
limba i-a tăiat, răsplata
mincinoasei mărturii
de-altădată. Moşul ăla
e Horaţiu ; celălalt
e Lucanus ; lîngă el,
stă Ovidiu.

CLARINDO

Dar, señor,
printre toţi poeţii ăştia
ochiul meu nu vede un
ins din vremurile noastre.
Nu văd unul din Sevilla.

SANCHO

Cum să-i poţi vedea, Clarindo,
dacă-s draci ce, pe pămînt,

au chip de poeți, dar nú fac
alta, decît născocesc
cazne pentru noi întruna ?

CLARINDO

Ah, sînt draci-poeți, señor ?
Da, señor, zău că te cred,
fi'ncă dracul de acolo,
cel țîfnos, cu coarne negre,
cam aduce c-un prieten
de al meu, care-i poet,
doar că tare-i greu de cap.
Dracii-s niște cărturari, —
el va fi doar un neghiob.
Însă ia-n privește-l colo
pe tiranul Don Onoare,
încărcat de proștii care
suferă de dragul lui !

SANCHO

Vreau să stau cu ei alături.
— Don Onoare,-un prost cinstit
vine ca să-ți fie slugă,
legea ta să n-o încalce.
— Prost drum ți-ai ales, amice,
căci onoare ai doar cînd
știi să n-ai deloc onoare.
Umblă după mine mulți
pe pămînt, la voi, iar eu
sînt de secole bun-mort !
Bani să căutați, prieteni,
căci onoarea-nseamnă bani.
Tu prin ce-ai păcătuit ?
— Doar am vrut să-mi țin cuvîntul.
— Au, mă faci să rîd ! Cuvîntul
să ți-l ții ? Îmi pari cam tîmp,

căci nobleţea,-n vremea de-astăzi,
să nu-ţi ţii cuvîntu-nseamnă.
— Am făgăduit pe-un om
să-l ucid — şi l-am ucis,
ca turbat, fiindu-mi el
cel mai bun prieten. — Rău
ai făcut !

CLARINDO

N-ai făcut bine !

SANCHO

Nu prea bine ! Într-o gherlă
zvîrle-l, osîndit să fie
pentru neghiobie crasă.
— Don Onoare, am pierdut-o
şi pe sora lui cea dulce,
după care sufăr crunt.
— N-are nici o-nsemnătate.

CLARINDO
(aparte)

Vai de mine, Doamne Sfinte !
Dacă-l las de capul lui,
minţile cu totu-şi pierde !
Ia să născocesc ceva ?

(Latră.)

SANCHO

Cine latră ? Cine latră ?

CLARINDO

Latră Cerberul, străjerul
ăstui necuprins palat.
Ce, nu mă cunoşti ?

SANCHO

Ba da,
cred că da.

CLARINDO

Dar tu, señor,
cine eşti ?

SANCHO

Un om prea plin
de-al onoarei simţ.

CLARINDO

Şi-atunci
stai acolo, înlăuntru ?
Ieşi numaidecît afară !

SANCHO

Ce spui ?

CLARINDO

Zic să ieşi îndată,
căci acesta nu-i loc bun
pentru oameni de onoare.
Haideţi, prindeţi-l, luaţi-l !
Duceţi-l în altă lume,
la-nchisoarea din Sevilla,
pe aripi de vînt ! — Ce ? Cum ?
— Şi cu ochii-acoperiţi,
nu cumva să-i fie teamă.
— Ochii i-s acoperiţi.
— Dracu' Schiop, atunci, pe umeri
să-l ridice dintr-un salt,
ca la locul lui să-l ducă !
— Dintr-un salt ? Ce bine-mi pare !

— Hai la drum, şi-ţi du, măi drace,
şi tovarăşul de mînă !

(îi dă un brînci lui Sancho şi-l lasă liber.)

— Ei, amice, pe pămînt
ai ajuns... Rămîi cu Domnul.
— Da, cu Domnul chiar rămîn.

SANCHO

Chiar „Rămîi cu Dumnezeu"
mi-a zis dracul ?

CLARINDO

Da, señor,
fi'ncă dracu' ăsta, vezi,
înainte de-a fi drac,
a fost şi el bun creştin,
şi e un galician
de pe Cal de Francos.

SANCHO

Zău,
parc-aş fi trăit un vis.
Doamne Sfinte ! Ay, Estrella,
ce nefericit am fost,
trăind visul fără tine !
Însă dacă te-am pierdut,
merit şi pedeapsa asta.

SCENA VIII

COMANDANTUL ÎNCHISORII şi ESTRELLA, cu gluga trasă.
Aceiaşi

ESTRELLA

Pe prizonier, îndată,
mie să mi-l dai pe mînă.

COMANDANTUL

O, señora, asta este
și a regelui poruncă.
Împlinind-o chiar acum,
ți-l încredințez... — Don Sancho,
poruncește-Alteța-Sa,
regele, acestei doamne
azi să-i fii încredințat.

ESTRELLA

Da, señor... Cu mine vino...

SANCHO

Pentru milă-ți mulțumesc,
dacă mila ta-mi aduce
moartea — căci să mor doresc.

ESTRELLA

Hai, dă-mi mîna și cu mine
vino.

CLARINDO

(aparte)

Nu-i o vrajă, oare ?

(Estrella și Sancho ies din scenă.)

Zău, grozav de tot ni-i drumul :
ba din iad către Sevilla,
ba din ea, spre iad ! Dea Domnul
ca Estrella să ne fie
steauă călăuzitoare !

(Iese din scenă.)

SCENA IX

O cîmpie.

ESTRELLA, înfășurată în mantie ; Don SANCHO

ESTRELLA

Liber ești, Sancho Ortíz ;
mergi cu Domnul unde vrei.
Milă afli-n ochii mei
și clemență... Nu e vis,
mergi cu Domnul. Însă ce-i ?
Ce-așteptî ? Ce-i cu dumneata ?
De ce stăi pe loc ? De-acum
liber ești ! Deci, hai la drum.
Nu mai poți întîrzia...
Ai un cal, cal bun — și cum
slujitorul are bani,
poți fugi.

SANCHO

A tale glezne
dă-mi, să le sărut.

ESTRELLA

Cît lesne
ți-e să fugi, fugi !

SANCHO

Și lungi ani
nu voi ști cine din bezne
m-a scăpat ? Cui să-i aduc
mulțumiri ?

ESTRELLA

Sînt o femeie,
ce puteri are să-ți deie
libertatea.

SANCHO

Ca năuc,
stau pe loc, cît n-aflu ce e
cu această libertate.
Cine ești ? Sau, te rog foarte,
mantia ți-o dă deoparte.

ESTRELLA

N-avem timp și nu se poate.

SANCHO

Vreau, căci m-ai scăpat de moarte,
să te răsplătesc cumva.
Pentru asta, -ntîi și-anume,
cere-se să știu un nume ;
spune-mi-l, spre-a-l lăuda
cu recunoștință-n lume.

ESTRELLA

Iată, sînt o mare doamnă
care, -n lume, te iubește
cel mai mult, mai nefiește,
pe cînd inima te-ndeamnă
să-i faci rău doar, mișelește.
Mergi cu bine.

SANCHO

Nu plec eu,
chipul cît nu-ți văd !

ESTRELLA

(Își desface mantia.)

E ora
să mă vezi, căci pleci.

SANCHO

Señora !
Steaua sufletului meu !

ESTRELLA

Călăuza ta-n ceas greu
sînt acum... Mergi, te conjur.
Astfel dragostea omoară
chiar asprimea cea amară,
și-ți sînt stea de bun augur.

SANCHO

Stea strălucitoare, rară !
Cînd cumplit dușman îți sînt,
tu să-mi fii un înger blînd !
Fii mai crudă ! Mila ta
mi-e acum asprime grea,
că-i pedeapsă-al milei gînd !
Cere-le să mă omoare !
Nu-ncerca, făcîndu-mi bine,
să-mi faci răul cel mai mare.
Bun mi-e răul de la tine ;
rău fă-mi deci — și cu ardoare
Slobod nu-l lăsa pe cel
ce-l ucise pe-al tău frate.
Să trăiesc nu se mai poate,
cînd te pierd, dacă pe el
l-am pierdut... Ce libertate
merit eu ? Liber fiind,
eu m-aș dărui tot morții...
Au în închisoare sorții
nu-mi doream la fel, cu jind ?

ESTRELLA

Nu te vreau în rînd cu morții...
Dragostea mi-e mult mai tare.

SANCHO

Libertatea de mi-o dărui,
eu s-alerg spre moarte stărui.

Vom fi, astfel, fiecare
pe potriva fiecărui.

ESTRELLA

De ce mori ?

SANCHO

Să te răzbun.

ESTRELLA

Pentru ce ?

SANCHO

Pentru trădarea
mea.

ESTRELLA

Asta-i cruzime !

SANCHO

Spun
că-i curaj.

ESTRELLA

Ba ești nebun !

SANCHO

Ba iubesc.

ESTRELLA

Iubirea, marea,
moarte-i ? Mă jignești.

SANCHO

Dar eu
te iubesc !

ESTRELLA

Cum ?

SANCHO

Doar murind.

ESTRELLA

Iarăși mă jignești !

SANCHO

Trăind !

ESTRELLA

Să m-asculți !

SANCHO

Îmi vine greu.

ESTRELLA

Unde pleci ?

SANCHO

Să mor, cu jind,
căci — trăind — eu te jignesc.

ESTRELLA

Pleacă, lasă-mă !

SANCHO

Nu-i bine.

ESTRELLA

Liber fii.

SANCHO

Nu, nu-i firesc.

ESTRELLA

De ce mori ?

SANCHO

Mi se cuvine.

ESTRELLA

Crud eşti !

SANCHO

Ba onoarea-mi cresc.

ESTRELLA

Cin'te-acuză ?

SANCHO

Tu, amar,
prin dispreţ.

ESTRELLA

N-am.

SANCHO

Sînt de stană.

ESTRELLA

Minte ai ?

SANCHO

Onoare doar ;
te jignesc, trăind.

ESTRELLA

Tirană,
cer şi eu al morţii har !

(Ies amîndoi din scenă, fiecare prin altă parte.)

SCENA X

Salon la alcâzar.

REGELE, Don ARÍAS

REGELE

Nu mărturisește, deci,
cum că eu i-am dat poruncă ?

DON ARÍAS

Neagă tot — și pot să spun că
bronz ca el nu afli-n veci.
Spre sfîrșit, a spus că el
un cuvînt și-a respectat
iar cel ce porunci i-a dat
poate face tot la fel.

REGELE

Să mă-nvingă vrea, tăcînd.

DON ARÍAS

Și a izbutit din plin.

REGELE

Eu cuvîntul cum să-mi țin,
cînd el l-a-mplinit, și cînd
sînt la grea încurcătură ?
Furios am poruncit
să-l ucidă și...

DON ARÍAS

Smerit,
un vasal porunca-ndură,
cînd ea dată e de rege.
De vasalul vorba-și ține,

regelui mai greu îi vine,
căci cuvîntul lui e lege.

REGELE

Da, cînd legea se-mpletește
cu fireasca judecată.

DON ARÍAS

Un vasal porunca dată
o va împlini orbește,
necrîcnind, oricînd și iute ;
treaba lui nu-i să gîndească
dacă legea e regească,
ci pe loc s-o execute.
Regele doar cere sfat.
I-ai scris legea pe hîrtie,
dar a rupt-o, să se știe
prin cuvînt că s-a legat.
Legea spusă prin cuvînt
drum spre crimă i-a deschis ;
Altfel nu l-ar fi ucis
pe Tavera, el, nicicînd.

REGELE

Deci s-ar cere ca, spășit,
să mă recunosc de vină,
căci ucis fără pricină
fost-a, cum am poruncit.
Și-al Sevillei Sfat ce-o zice
cînd va ști că-s vinovat ?
În Castilia condamnat
n-oi fi, cînd îmi cată price
don Alonso — și mă face
totdeauna crunt tiran ?
Nu-s de Pontiful roman
hărțuit de-o vreme-ncoace ?

A nepotului meu parte
o va ține, apărîndu-l,
sprijinindu-i fapta, gîndul.
Și-ar fi josnic ca la moarte
pe don Sancho să-l trimit.
Ce să fac ?

DON ARÍAS

Alteță, poți
să-i convingi pe-alcalzii toți,
măgulindu-i, negreșit,
ca pedeapsa capitală
să i-o schimbe în surghiun.
Te-ai vădi un rege bun,
ce se-ndură de-o greșeală.
Astfel și-ar primi răsplata
Sancho și, pe alți coclauri,
s-ar încununa cu lauri,
dacă e de fapte gata.
Fă-l, Alteță, general
la un greu hotar al țării.

REGELE

Bine zici dar, disperării
pradă, spre al morții mal
nu l-a dus Estrella oare ?
Doar i-am dat al meu inel.
Ce să facem ? În ce fel ?

DON ARÍAS

Află-n lume îndreptare
toate cele... Mă și duc
pe Estrella s-o găsesc,
la alcázarul regesc
fără zarvă s-o aduc,
s-o convingi să facă tot

ce dorești, chiar cu elan,
de-i promiți cu un curtean
c-o vei mărita, căci pot
spune eu că, prin virtute,
merită un soț ales.

REGELE

Rușinat mă simt ades
pentru slăbiciuni nevrute !
Bine-a zis un înțelept
că-nțelept e doar cel care
e prudent — și-n cazuri rare
se arată crud, nedrept.
Pe Estrella mergi de-o prinde,
căci, prinzînd-o, să mă scoți
din încurcătură poți.
Și promit, dacă-i cuminte,
să-i găsesc un soț bogat.
Ah, ea merita oricînd,
prin virtuți și nobil gînd,
tronul meu să i-l fi dat,
căci o soră și un frate
precum ei cer nemurirea.

DON ARIAS

Oamenii de-aici, prin firea
lor, întrec și Roma, poate.

(Iese din scenă.)

SCENA XI

COMANDANTUL închisorii, PEDRO DE CAUS ; REGELE

COMANDANTUL

La picioare-Alteței-Tale
mă prostern.

REGELE

Ce păs te-aduce,
Pedro de Caus, la rege ?

COMANDANTUL

O, señor, acest inel
cu-armele regale nu-i
al Alteţei-Voastre ?

REGELE

Este,
şi e semn de iertăciune
pentru orice fel de crimă
s-ar fi săvîrşit.

COMANDANTUL

Señor,
s-a înfăţişat cu el,
la Triana, o femeie
în mantie-nfăşurată,
şi mi-a spus că-Alteţa-Voastră
porunceşte ca pe mîna
ei să fie dat, anume,
don Sancho Ortíz... Îndată,
eu am cercetat inelul,
şi cu toţii-am zis că-i bine
să-ţi îndeplinim porunca.
Liber l-am lăsat pe Sancho,
dar după puţină vreme,
s-a întors acesta iar,
tot cerînd, în gura mare,
poarta grea să i-o deschidem.
Ca nebunul, tot urla :
„Nu se cade să fac eu
tot ce regele îmi cere !“
şi : „Eu vreau să mor, că-i drept

ca un ucigaș să moară !"
M-am opus, dar cum urla
necurmat, am fost silit
să-i deschid, și a intrat
iar la închisoare, unde
bucuros așteaptă moartea.

REGELE

Nicăirea n-am văzut
cetățeni mai minunați
și mai buni creștini decît
cei de-aicea, din Sevilla.
Să pălească,-n fața lor,
státui, bronzuri și columne !

COMANDANTUL

A mai spus, señor, femeia,
că-l lăsase-n libertate,
dar că el nu s-a-nvoit,
ștind să afle că e sora
lui Busto Tavera, care
fost-a omorît de dînsul.

REGELE

Ce îmi spui acum, mai mult
decît toate mă-nspăimîntă,
căci, prin măreția lor,
ei sfidează însăși Firea.
Ea, cînd se cădea să fie
crudă și neîndurată,
liber lasă-l și îl iartă ;
iară el, spre-a-i răsplăti
nobila mărinimie,
pe al morții drum se-ntoarce.
Dacă fapte ca acestea
s-ar tot săvîrși pe lume,

al lor nume s-ar săpa
pe frontonul veșniciei.
Mergi, Pedro de Caus, și,-n taină,
la alcázar să-l aduci,
în trăsura mea regală,
pe Sancho Ortiz, cătînd
de străjeri să scapi și zarvă.

COMANDANTUL

Slugă-ți sînt, señor...
(Iese din scenă.)

SCENA XII

Un SLUJITOR; REGELE; apoi, ALCALZII

SLUJITORUL

Alteță,
stau afară și așteaptă
să-i primești doi mari alcalzi.

REGELE

Cu toiagul lor să intre.

(Slujitorul iese din scenă.)

Dacă pot, față de Sancho
am să-mi țin acum cuvîntul,
fără ca asprimea mea
să se simtă...

(Intră cei doi alcalzi.)

DON PEDRO

Preamărite
rege, vina-i dovedită,
și e caz ca judecata
azi osîndă să-și rostească.

REGELE

S-o rostească, dar vă rog,
cum sînteţi părinţi ai ţării,
să gîndiţi că îndurarea
înfrumuseţează... Sancho
este regidor de seamă
al Sevillei, precum fost-a
cel pe care l-a ucis.
Cere Busto răzbunare —
şi-i de milă vrednic Sancho.

FARFÁN

Noi sîntem, mărite rege,
ai Sevillei mari alcalzi,
şi pe-ai noştri umeri, astăzi,
şi onoarea ei apasă,
cum şi-ncrederea-i deplină.
Ni-s toiegele, Alteţă,
nalt regal însemn al tău.
Simbol al puterii tale-s
şi, dacă greşit înclină,
pe obrazul tău pun pată.
Îl privesc pe Dumnezeu,
cînd sînt drepte : de se strîmbă,
îl privesc pe om, şi-atunci
stau de Dumnezeu departe.

REGELE

Eu nu zic să le lăsaţi
să se strîmbe — ci dreptatea
cu-ndurare să se facă.

DON PEDRO

Cauza noastră, nalt señor,
e numai Alteţa-Voastră,
şi-n regescul *fiat* stau

ale noastre mari speranțe.
Dăruiește-i viața, căci
regii-s mai presus de oameni.
Nimeni nu le dă porunci.
Dumnezeu pe regi îi face
și coroana suverană
el o trece, de la Saul,
pe-al lui David cap umil.

REGELE

Hotărîți osînda dreaptă,
după legile-ndurării,
și Sancho Ortíz să fie
dus la locul de supliciu
după cum grăiește legea.
Pedro de Guzmán rămînă,
să-i vorbesc un pic aparte.

(Farfán iese din scenă.)

SCENA XIII

REGELE, Don PEDRO

DON PEDRO

Tronul ce porunci îmi dă ?

REGELE

Vezi, prietene don Pedro,
dacă Sancho-i dus la moarte,
viața celui mort nicicum
nu-i mai poate fi redată.
Aș dori să nu îndure
chiar năpasta grea a morții,
ci să-l osîndim, mai bine,
la surghiun, în Gibraltar,

ori pe-aproape de Granada,
unde, în serviciul meu,
el să moară-n luptă cruntă.
Ce zici ?

DON PEDRO

Rege, zic că eu
sînt don Pedro de Guzmán,
şi că eu Alteţei-Tale
la picioare mă prostern.
Viaţa mea îţi aparţine,
precum spada mea şi-averea,
şi te voi sluji, o, rege,
ca vasalii mei pe mine.

REGELE

Să te-mbrăţişez, don Pedro
de Guzmán ! La mai puţin
nu puteam să mă aştept
de la sufletul tău nobil.
Mergi cu Domnul — şi Farfán
de Ribera să poftească.

(Aparte.)

Măgulirea mută munţii.

(Don Pedro iese din scenă.)

SCENA XIV

FARFÁN, REGELE

FARFÁN

La picioarele regeşti
mă prostern.

REGELE

Auzi, Farfán
de Ribera, mă cam doare
faptul că Sancho Ortiz
s-ar putea cumva să moară.
Aș dori să-i comutăm
în surghiun osînda morții,
și-i va fi mai lungă moartea,
căci cît viața-i va dura.
De-nvoirea ta-i nevoie
spre-a i se schimba osînda.

FARFÁN

Rege, poți să-mi dai porunci
mult mai greu de împlinit,
fără-a te-ndoi de mine,
căci lealitatea mea
nu se dă nicicînd în lături
de la orișice mi-ai cere.

REGELE

Un adevărat Ribera
te vădești, un mal de rîu,
peste care zorii-așternă
florile virtuții mîndre,
ce te-mpodobesc de-a pururi.
Mergi cu Dumnezeu.

(Farfán iese din scenă.)

SCENA XV

REGELE

Ce bine
să tratez cu ei știut-am.
Astăzi va scăpa de moarte

Sancho — şi făgăduinţa
mi-o voi ţine astfel, fără
a se şti că i-am făcut-o.
Îl voi face general
undeva, pe la hotare,
răsplătindu-l cu surghiunul.

SCENA XVI

ALCALZII, REGELE

DON PEDRO

E osînda gata scrisă.
Întărită doar se cere
de Alteţa-Ta.

REGELE

Şi sper
că osînda-i pe măsura
aşteptării mele de la
nobili cavaleri ca voi.

FARFÁN

Tronului leali îi sîntem,
majestate.

REGELE
(citeşte)

„Judecata
hotărăşte ca, în piaţă,
capul lui tăiat să fie."
Cum, aceasta e sentinţa
ce-aţi semnat-o ? Cum, aşa
ştiţi cuvîntul a vă ţine
faţă de al vostru rege ?
Ticăloşilor ! Ah, Doamne !

FARFÁN

Am făgăduit, Alteță,
să ne dăm averea, viața,
chiar și sufletul, oricînd,
ție credincioși slujindu-ți.
Dar toiagul judecății
nu este supus puterii
pămîntești : el este Legea,
și nu-i drept să se-ncovoaie,
să-și trădeze datoria.

DON PEDRO

Ca vasali, poți orișice
să ne poruncești, o, rege,
dar ca mari alcalzi, nicicînd
nu putem să ne supunem
unor ordine nedrepte.
Una e să porți toiagul,
și-alta e să nu îl porți,
și Consiliul Sevillei
își e sieși credincios
totdeauna.

REGELE

Ei, ajunge,
căci mă rușinați cu toții.

SCENA XVII

Don ARÍAS, ESTRELLA. Aceiași

DON ARÍAS

E aici Estrella.

REGELE

Spune-mi,
don Arías, ce să fac ?
Ce mă sfătuieşti acum,
în aceste clipe grele ?
. . . . . [1]

SCENA XVIII

COMANDANTUL închisorii, SANCHO, CLARINDO. Aceiaşi

COMANDANTUL

Majestate, l-am adus
pe Sancho Ortíz.

SANCHO

O, Doamne,
de ce oare, nobil rege,
ale mele mari năpaste
nu le curmi prin moartea mea,
cu asprime pedepsind
fapta mea de neiertat ?
L-am ucis pe Busto — deci
cere-se să fiu ucis !
Dovedeşte-ţi mila, rege,
făcînd şi dreptate.

REGELE

Spune,
cine te-a-ndemnat pe Busto
să-l ucizi ?

SANCHO

Doar o hîrtie.

[1] În original lipseşte replica lui don Arías.

REGELE

Și de cine era scrisă ?

SANCHO

Dacă ar vorbi hîrtia,
totul limpede ar fi,
dar hîrtiile, de-s rupte,
încîlcesc orice cuvinte.
Eu știu doar că mi-am ucis
cel mai bun și scump prieten,
după cum făgăduisem.
Dar, o, rege, la picioare
prosternată-ți stă Estrella,
așteptînd s-audă cum
voi muri eroic — și-asta
nu-i destulă răzbunare.

REGELE

Soț eu ți-am ales, Estrella,
pe un grande de la Curte,
tînăr, curajos, frumos,
mare prinț castilian.
Eu, în schimb, te rog, Estrella,
lui Ortíz să-i dărui viața.
Sper că nu-l refuzi pe rege.

ESTRELLA

Dacă sînt căsătorită,
o, señor, îmi iau și gîndul
de la răzbunare.

SANCHO

Cum ?
pentru că Alteța-Sa
te-a căsătorit — mă ierți ?

ESTRELLA

Asta-i pricina iertării.

SANCHO

Răzbunată te socoți,
astfel, pentru răul crunt
ce ți l-am pricinuit ?

ESTRELLA

Întru totul răzbunată.

SANCHO

Spre a-ți împlini-așteptarea,
fie, deci : accept și viața.

REGELE

Mergi cu Dumnezeu.

FARFÁN

Señor,
dar s-ar răzvrăti Sevilla !
Sancho trebuie să moară !

REGELE

(lui don Arías)

Don Arías, ce să fac ?
Laș, nevrednic acești oameni
să mă simt mereu mă fac.

DON ARÍAS

Spune-le-adevăru,-Alteță.

REGELE

Voi, alcalzi mari ai Sevillei,
ascultați : eu sînt acela
ce la moarte osîndit
s-ar fi cuvenit să fie.

Eu i-am poruncit pe Busto
să-l ucidă. Prin ce spun,
Sancho-i dezvinovăţit.

SANCHO

Doar al regelui cuvînt
aştepta onoarea mea.
Regele mi-a poruncit
să-l ucid, căci faptă cruntă
ca aceasta niciodată
nu puteam să săvîrşesc.

REGELE

Da, acesta-i adevărul.

FARFÁN

Ai Sevillei cetăţeni
înţelege-vor, sînt sigur,
că monarhul nu ucide
fără-ntemeiate pricini.

REGELE

Sînt uimit de cum se poartă
mîndrii oameni ai Sevillei.

SANCHO

Eu sînt gata în surghiun
să mă duc, o, rege, dar
cer ca şi făgăduinţa
cealaltă să-ţi ţii.

REGELE

Pe loc
îţi voi împlini dorinţa.

SANCHO

Mi-ai făgăduit să-mi dărui
de soție pe femeia
ce mi-o voi alege eu.

REGELE

Da, așa e.

SANCHO

Pe Estrella
mi-o aleg — și-mi cer iertare,
la picioarele-i divine.

ESTRELLA

Sancho, sînt căsătorită.

SANCHO

Tu, căsătorită !

ESTRELLA

Da.

SANCHO

Simt că mor !

REGELE

Doña Estrella,
i-am făgăduit ce-mi cere.
Nu pot să nu-mi țin cuvîntul,
căci sînt rege.

ESTRELLA

Să se facă
precum regele dorește :
sînt a lui.

SANCHO

Eu sînt al ei.

REGELE

Ce vă mai lipsește deci?

SANCHO

Numai învoirea ei.

ESTRELLA

Învoirea asta, Sancho,
dacă vom trăi-mpreună,
nu o vom putea afla
niciodată.

SANCHO

Tot așa
cred și eu, că n-aș putea
sta-mpreună cu aceea
căreia un frate scump
și iubit al meu prieten
i-am ucis.

ESTRELLA

Atunci deci, Sancho,
sîntem liberi amîndoi?

SANCHO

Da.

ESTRELLA

Adio.

SANCHO

Zic și eu
tot adio.

REGELE

Aşteptaţi.

ESTRELLA

Nu, señor, o, nu ! Nu poate
soţ să-mi fie omul care
fratele mi l-a ucis,
chiar dacă-l iubesc şi-ador.

(Iese din scenă.)

SANCHO

O iubesc prea mult, señor...
Nu-i drept soţul ei să fiu.

(Iese din scenă.)

REGELE

Ce noblețe !

DON ARÍAS

Ce constanţă !

CLARINDO

(aparte)

Ba-i curată nebunie.

REGELE

Aceşti oameni mă uimesc.

DON PEDRO

Aşa-s oamenii Sevillei.

REGELE

Am să o căsătoresc
precum merită.

CLARINDO

Aici,
drag senat, Cardenio
vă închină Tragedia
asta, *Steaua din Sevilla*,
ce a dobîndit o faimă
pururea nepieritoare,
căci povestea ei în piatră
și în bronzuri s-a săpat.

SFÎRȘIT